

210

№1(6)

ՍԻՍՏԱՆԻՆ

ՀԱՐԿԱԾԱՅԻՆ

491.99-8
ՈԿ-78

ԺՈՌՆԱԼ-ԴԱՍԱԳԻՐԲ

1933

491.99-2
Арм.
3-5150/12

18 MAY 2010

Պաշտոնաթուղթ բոլոր յերկրներին, միացիկ

3-5150/12

ՈՒՍՄԱՆ ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆ

ԺՈՒՐՆԱԼ-ԴԱՍԱԳԻՐՔ

ՀՅՈՒՍ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ I ԱՍՏ.

ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ III—V ԽՄԲԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ Հ. ԿՈՎԿԱՍԻ ՅԵՐԿՐ.
ԼՈՒՍՐԱԺՆԻ ՅԵՎ. «ՀՅՈՒՍԻՍ. ԿՈՎԿԱՍ»
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԵՆՏՈՐԻ

Դ.Մ.Բ. Վ ՆԱԳՐ.
Լ. 1933 Դ.
ԱՌՏ № 243

ԽՆՅ. № 21387

№ 1-(6)

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ «ՀՅՈՒՍԻՍԱՅԻՆ ԿՈՎԿԱՍ»
1933 թ. ՈՍՏՈՎ-ԴՈՆ

«Ուսման Հարվածային»-ը ձեր ժուրնալ-դասագիրքն է: Դուք կարդացել եք նրա առաջին, յերկրորդ, յերրորդ, չորրորդ և հինգերորդ համարները, վերոնք հրատարակվել են 1932 թվին:

Դուք անշուշտ շատ բան սովորել եք նրանից:

Շատ նորութիւններ իմացել:

Շատ դեպքերում գոհ եք յեղել նրանից:

Մի շարք դեպքերում ել չեք հասկացել ու դժգոհել եք:

Սակայն մեզ վոյինչ չեք ասել ձեր տպավորութիւնների մասին:

Վոչ մի նամակ չեք ուղարկել:

Վոչ մի նամակ չեք գրել ձեր դասարանի, դպրոցի, վաշտի աշխատանքների մասին:

Ինչո՞ւ. հասցեն չեք իմացել:

Ամեն մի համարի մեջ մեր հասցեն տպված կա:

Զգիտե՞ք ինչպես գրել: Հարցրեք ուսուցչին, խորհուրդ արեք միասին:

Վախենում եք սխալնե՞ր անեք:

Իդուր: Մենք կարող ենք կարդալ, ուղղել: Զե՞ վոր միանգամից ամեն ինչ լավ կատարելն անհնար է:

Դուք դաս եք առնում, կարդում եք, գրում, աշխատանքի սենյակում, արհեստանոցում աշխատում եք, դասի նյութերից յեղնելով դպրոցի հողամասն եք մշակում, պատի թերթ հրատարակում, խաղում եք, զվարձանում, պատահում ե անկարգութիւն եք անում: Դուք ուսման վորակը բարձրացնելու համար մրցում եք իրար հետ, մեկմեկու գնում և այլն և այլն:

Բոլորը հիշել դժվար է. հայտնի բան է, ամբողջ որը զբաղված եք:

Այդ բոլորի մասին պիտի գրեք «Ուսման Հարվածային»-ին:

Լավ որինակները բոլորը պիտի իմանան և ոգտագործեն. թերութիւնների մասին պիտի իմանան ուրիշ դպրոցների աշակերտներն էլ, վոր ուսման գործն ավելի լավացնեն:

Դուք գրում եք փոքրիկ պատմվածքներ, բանաստեղծութիւններ, տեխնիկական ու գյուղատնտեսական գանազան սրամիտ բաներ եք շինում, անում: Ծի՛շտ է:

Այս բոլորի համար «Ուսման Հարվածային»-ը հատուկ բաժին է ունենալու, ուր ձեր թղթակցութիւնները, պատմվածքներն ու սրամտութիւնները կտպվեն:

Գրեցեք, ի՞նչ եք ուզում, վոր «Ուսման Հարվածային»-ն ունենա իր եղերում:

«Ուսման Հարվածային»-ը ձերն է:

Կապ ունեցեք նրա հետ, մասնակցեցեք նրա աշխատանքներին:

ԽՍՀՄ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԲՅՈՒՆ

Լ. ԵՆԻՆ

Ու այսօր կրկին
Աշխարհում բոլոր
Հիշում են մահը
Մեծ առաջնորդի:

Նրա կորուստն
Ու մահը դաժան
Զի ընկճում թափը,
Կատուցող բազկի:

Ամեն մի զարկում
Ու քայլում հատու,
Ապրում է հզոր
Պատգամը նրա:

Այս մեր վերելքի
Կառուցման մարտում
Մեմահ ե, հատու
Վեհ Փամբը նրա:

Չեն սգում այսօր
Սրտերը հպարտ,
Չորս դին հաղթական
Թվերն են խոսում:

Այս վեհ պայքարում
Քայլում են հպարտ,
Լենինյան ճամբով
Անշեղ, աննահանջ:

ՄԵԾ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

1924 թվի հունվարի 21-ին վախճանվեց բանվոր դասա-
կարգի մեծ առաջնորդ, աշխարհի բոլոր ճնշվածների սիրելի
ուսուցիչ և բարեկամ՝ Լենինը:

Լենինը «բարձրագույն տիպի ղեկավար ե, լեռան արծիվ
ե, վոր չգիտե ինչ ե վախը պայքարում...»: Այսպես ե գնահա-
տում Լենինին մեր առաջնորդ ընկ. Ստալինը:

Լենինն իր ամբողջ կյանքը նվիրեց բանվոր դասակարգի
հեղափոխական կռիվին: Նա վոտքի հանեց շահագործվողներին,
ճնշվածներին՝ կապիտալիստների, կալվածատերերի, կուլակների
դեմ: Նա պրոլետարիատին կազմակերպեց կոմունիստական կու-
սակցության մեջ՝ կապիտալիզմի դեմ պայքարելու համար: Նա
կոչ արեց բոլոր աշխատավորներին գնալ պրոլետարիատի յետևից:

Լենինն ամենից լավ և խոր ըմբռնեց, թե ինչպես և ինչ
ճանապարհով կարելի յե և պետք ե ազատագրել բանվորներին,
բոլոր հարստահարվածներին կապիտալիստների շահագործումից:
Նա ամենայն խորությամբ ցույց տվեց, վոր միմիայն հե-
ղափոխության միջոցով կարելի յե վոչնչացնել շահագործումը:

Անողորմ կռիվ մղելով մենշևիկների, Տրոցկու և բանվոր
դասակարգի բոլոր դավաճանների դեմ, Լենինը հաստատեց, վոր
առանց բանվորներին կազմակերպելու, առանց կոմունիստական
կուսակցության, առանց աշխատավոր գյուղացիության՝ պրոլե-

տարիատի յետևից տանելու, մենք չենք կարող կապիտալիստ-
ներին ու կալվածատերերին հաղթել:

Առանց դրան մենք չենք կարող մեր յերկրում սոցիալիզմ
կառուցել:

Լենինն ամենամեծ հեղափոխական գործիչն եր, մեծ առա-
ջնորդը և ուսուցիչը:

Նա կազմակերպեց կոմունիստական կուսակցությունը: Լե-
նինը և նրա ձեռքով դաստիարակված հազարավոր հեղափոխա-
կան բոլշևիկները չեյին սարսափում ցարիզմի անխիղճ հալա-
ծանքներից, կախաղաններից: Նրանք չեյին վախենում Սիբիրի
դաժան աքսորից, հյուսիսի սառնամանիքից: Նրանք չեյին սոս-
կում ցարական դահիճներից:

Նրանք Լենինի ղեկավարությամբ տոկուն պայքար եյին
մղում ցարիզմի, բուրժուազիայի ծանր լծի դեմ: Դժվարու-
թյունները չեյին հուսալքում Լենինին: Լենինը հաղթահարում
եր ամենածանր դժվարությունները:

Հոկտեմբերյան հաղթանակից հետո, Լենինն իր կյանքը
նվիրեց Ռուսաստանում պրոլետարական դիկտատուրան ամրա-
պնդելու և սոցիալիզմի կառուցման և ամբողջ աշխարհի պրոլե-
տարիատի ազատագրման գործին:

Նա ասում եր, վոր Ռուսաստանի պրոլետարիատը պետք ե
հաջողությամբ կառուցի մեր յերկրում սոցիալիզմ, վորպեսզի
աշխարհի բոլոր բանվորները սովորեն մեզանից և մեր ճանա-
պարհով վոչնչացնեն շահագործումը, և ստեղծեն սոցիալիզմ:

Մենշևիկները, հակահեղափոխական տրոցկիստները դեմ
եյին գնում Լենինին և կուսակցության ուղիղ գծին: Նրանք
ասում եյին, թե հեղափոխություն չպետք ե կատարել, թե բան-
վորներն աշխատավոր գյուղացիության հետ միասին չեն կա-
րող մեր յերկրում սոցիալիզմ կառուցել: Փաստորեն նրանք
դաշտպանում եյին բուրժուազիայի շահերը:

Իսկ Լենինը հաստատ կամք ուներ, հսկայական վճռակա-
նությամբ ունենալ: Նա նախատեսելով բոլոր դժվարությունները և
անողորմ կռիվ մղելով բոլոր թշնամիների դեմ՝ պատվիրեց.

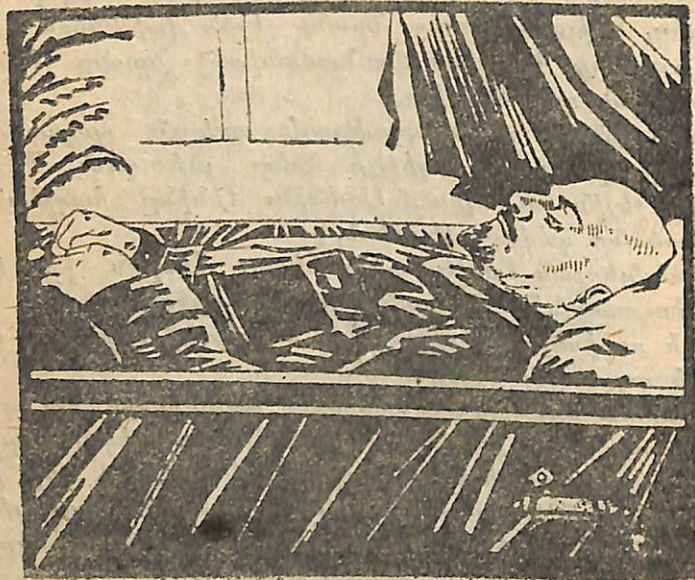
«Առաջին գործն ե չտարվել հաղթանակով և չամբարտա-
վանալ. յերկրորդ գործը՝ ամրացնել ձեռք բերած հաղթանակը.
յերրորդը՝ մինչև վերջը ջախջախել հակառակորդին, վորովհետև
նա ջախջախված ե, բայց դեռ մինչև վերջը չի վոչնչացրած»:

1917 թվից մինչև հիմա ԽՍՀՄ-ի աշխատավորությունը
կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ հաստատ
բայելելով գնացել ե և գնում ե դեպի սոցիալիզմ:

կառուցվել է սոցիալիզմի հիմքը. գյուղը 60 տոկոս կոլեկտիվացման է յենթարկվել: Լենինի դրոշի տակ, նրա պատվերները կատարելով մենք պայքարում ենք կուլակների, մեր թշնամիների դեմ, վորպեսզի մեր յերկրում կառուցենք սոցիալիզմ:

1924 թվին մեզինց ընդմիջո բաժանվեց մեր թանկագին ուսուցիչ Լենինը:

Մանր եր այդ կորուստը: Չկա մի ամսիվ աշխատավոր, վոր չգգա այդ մեծ մարդու, ամսիվ հեղափոխականի կորուստը:

Լենինի անունը, կյանքը, գործը, նույնիսկ մահը սարսափեցրեց յերկրագնդի բոլոր շահագործողներին, կապիտալիստներին, կալվածատերերին, թագավորներին, կուլակներին:

Լենինը մեծ հեղափոխական ժառանգություն թողեց, վորով հպարտանում և վոգևորվում է շահագործվող մարդկությունը:

Նա թողեց իր մահից հետո կոմունիստական կուսակցությունը, խորհրդային իշխանությունը, կոմյերիտմիությունը: Նա թողեց սկսված սոցիալիստական շինարարությունը: Լենինը մեզ թողեց իր ուսմունքը:

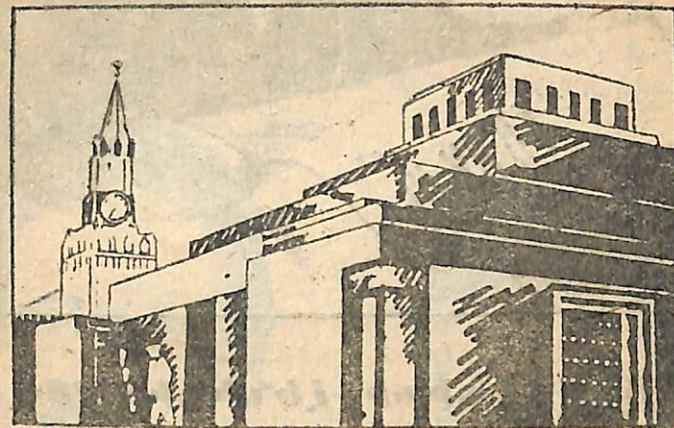
Լենինը պատվիրեց պրոլետարիատին և նրա ավանգարդ կոմունիստական կուսակցությանը հաղթահարել բոլոր դժվարությունները և կառուցել մեր յերկրում սոցիալիզմ:

Նա պատվիրեց ամբացնել բանվորների և աշխատավոր գյուղացիության միությունը և մինչև վերջ կովել կուլակների

դեմ: Լենինը պատվիրեց զարգացնել մեր տնտեսությունը, բարձրացնել աշխատավորների կուլտուրական մակարդակը, վերացնել անգրագիտությունը, պայքարել կրոնի դեմ:

Նա պատվիրեց աշխարհիս բոլոր հեղափոխականներին համախմբվել կոմունիստական կուսակցություն շուրջը և միացյալ ուժերով վոջնչացնել ամեն տեսակի շահագործումը:

Լենինը պատվիրեց մեզ բոլոր յերեխաներին դաստիարակել կոմունիստական վոգով, վորպեսզի նրանք շարունակեն սոցիալիզմի կառուցման գործը:

9 տարի առանց Լենինի մենք առաջ ենք տանում սոցիալիստական շինարարությունը: Վոչ մի քայլ չենք շեղվում և չպետք է շեղվենք Լենինի գծած ճիշտ ուղուց:

Լենինը կենդանի յե. ջահի պես վառվում է միլիոնավոր շահագործվողների սրտում, Ապրում, աճում և հաղթանակում է Լենինի գործը:

Այսօր բոլոր յերկրների պրոլետարիատը և ամբողջ աշխարհի աշխատավորությունը մեծ հաղթանակներով է գալիս խոնարհվելու մեծ գիտնականի և հեղափոխության առաջնորդի շիրմի առաջ և նոր յեռանդով ու թափով շարունակում է հեղափոխության գործը:

Լենինի գործը հիմքից ցնցեց կապիտալիզմը. նրա անունը մահ է շահագործողների համար: Նա իր վողջ կյանքը նվիրեց բանվոր դասակարգի ազատագրման գործին:

Մենք ել Լենինի պես, Լենինի ճանապարհով մեր կյանքը կտանք բանվոր դասակարգի ազատագրման և սոցիալիզմի կառուցման մեծ գործին:

ԱՌԱՆՅ ԼԵՆԻՆԻ—ԼԵՆԻՆԻՋՄՈՎ

Առանց Լենինի, մենք այսօր հզոր,
Գնում ենք նրա ուղիով բոսոր
Նրա ուսմունքով ու գաղափարով
Նոր կյանք ենք կերտում նորավառ սիրով:

Առանց Լենինի, բայց լենինիզմով
Բյուր տիտաններ ենք կառուցում խոշոր
Բոլշևիկական աննահանջ թափով
Առաջ ենք քայլում նոր կյանքի ճամբով:

Լենինյան բոսոր ալ զրոշի տակ
Բազուկով ջլուտ ու կամքով արի
Կերտում ենք նոր կյանք սոցիալիստական—
Ուր մարդը մարդուն ել գայլ չի լինի:

ԿԱՐԼ ԼԻՔՆԵՒՏ ՅԵՎ ՌՈԶԱ ԼՅՈՒԲՍԵՄԲՈՒՐԳ

Գերմանական պրոլետարիատի առաջնորդներ՝ Կարլ Լիքնե-
սեխտը և Ռոզա Լյուքսեմբուրգը տասնյակ տարիներ շարունակ
պայքարել են բուրժուազիայի և նրա բոլոր կուսակցություն-
ների դեմ:

Կարլ Լիքնեխտը և Ռոզա Լյուքսեմբուրգը կազմակերպում
եյին զանազան բանվորական միություններ և նրանց մեջ ընդ-
գրկում բանվորության ամենահեղափոխական մասը:

Բոլոր յերկրների բանվորները, յերիտասարդները գիտեյին
նրանց անունը: Լիքնեխտը յերիտասարդության կազմակերպի-
չը և առաջնորդն էր. նրան շատ եյին սիրում և հարգում: Լիք-

Կարլ Լիքնեխտ

Ռոզա Լյուքսեմբուրգ

կնեխտը կազմակերպել էր «Սպարտակ» յերիտասարդական մի-
ությունը, վորին մասնակցում եյին բանվոր հեղափոխական յե-
րիտասարդները:

Կարլ Լիքնեխտը և Ռոզա Լյուքսեմբուրգն այն քչերից ե-
յին, վորոնք հասկանալով 1914 թ. համաշխարհային պատերազ-
մի բնույթը, գիտակցելով, վոր այդ պատերազմը հանդիսանա-
լու յե աշխատավորության արյան բաղանիք և բանվորույթյու-
նը զոհվելու յե բուրժուազիայի համար՝ պայքարեյին պատե-
րազմի դեմ: Նրանք պայքարում եյին Լենինի հետ միասին:

Լենինը նրանց շատ եր սիրում, փորձհետև նրանք լավ հեղափոխականներ էին:

1918 թ. նոյեմբերին, Գերմանիայի մի շարք քաղաքներում բռնկվում է հեղափոխություն, կազմակերպվում են խորհուրդներ:

Լիբկնեխտը և Լյուքսեմբուրգը գտնվում էին պրոլետարական հեղափոխության համար, կոպոզ մարտիկների ղեկավար դիրքերում: Բուրժուազիան հեղափոխության դեմ կռիվ եր կազմակերպում և ցանկանում եր ճնշել հեղափոխությունը:

Կարլ Լիբկնեխտը և Ռոզա Լյուքսեմբուրգը ձերբակալվում են և նետվում բանտ. նրանց շատ են շարժարում: Բուրժուաներն ու նրանց սպաները, կատաղած նրանց հեղափոխական գործունեությունից, փորոշում են սպանել նրանց: Բայց, վախենալով բանվորներից, փորոշում են ծածուկ կատարել իրենց դասակարգային վրեժառությունը: Նրանք կառքով փախցնում են Լիբկնեխտին ու Ռոզա Լյուքսեմբուրգին և 1919 թ. հունվարի 15-ին դազանաբար սպանում:

Նրանք բնկան հեղափոխության մարտական դիրքերում: Հեղափոխությունը շարունակվեց: Յերկրաբնի մեկ վեցերորդ մասում բռնկվեց պրոլետարական հեղափոխություն և հաստատվեց խորհուրդների իշխանությունը:

Բուրժուազիան կարծում եր, թե դրանց սպանելով կվերջանա գերմանական հեղափոխությունը: Բայց, ընդհակառակը, կոմունիստական շարժումը Գերմանիայում աճում ե: Գերմանիայի հեղափոխական բանվորությունը և բանվոր յերիտասարդությունը ուժեղ պայքար են մղում բուրժուազիայի դեմ ու պայքարում են Գերմանիան խորհրդային դարձնելու համար:

Նոր սերունդը, հարգելով հեղափոխության դիրքերում ընկած մարտիկներին, բարձր կապի համաշխարհային պրոլետարական հեղափոխության դրոշմ և կապիքարի այդ հեղափոխության համար:

ՀՈՒՆՎԱՐԻ 9-Ը

1905 թիվն եր, հունվարի 9-ը:

Ձյան փաթիկները թափվելով իրար վրա, մեծ ու փոքր բլրակներ էին կազմում: Յրտաշունչ բուրժուականների փեղկերը, փռնալով առաջ եր պանդում:

Մարիաննան, պինդ գրկած յոթ տարեկան Վալդիային, գնում եր բանվորական հոծ մասսաների հետևից, փորոնք ճեղքելով ձյան հաստ շերտերը, առաջ էին շարժվում Պետրոգրադի (ներկայիս Լենինգրադի) լայն փողոցներով: Նրանք գնում էին դեպի ձմեռային պալատը «բարերար» թագավորից ոգնություն խնդրելու:

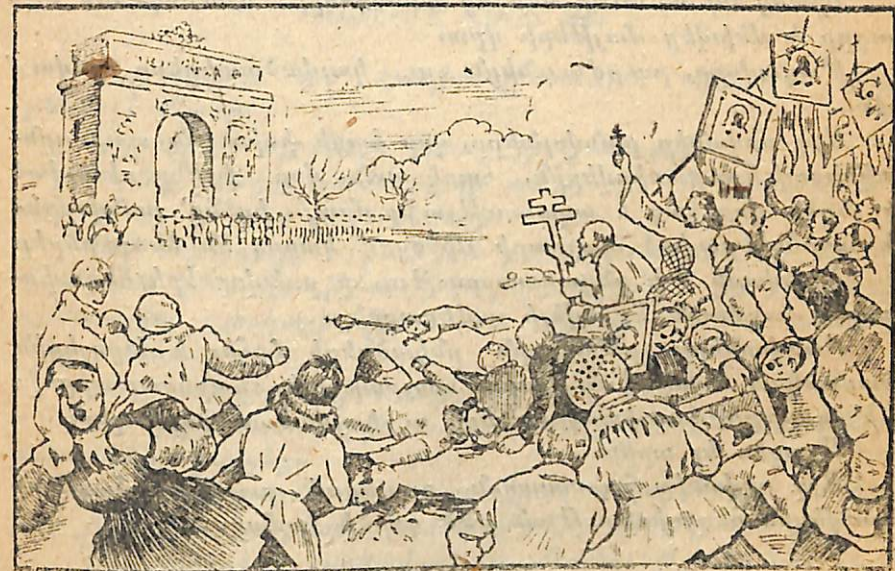
Գապոն քահանան կեղծ խոստումներով ուղեկցում եր մասսաներին և «մխիթարական» աղոթքներ կարդում:

— Այո, այո, «բարերար» թագավորը ձեր կողմն է, նա չի մերժի իր ժողովրդի խնդիրը:

— Այո, մենք գնում ենք մեր տիրոջ մոտ— ձայնում էին մյուսները:

— Հացի համար, մեր յերեխաները քաղցից կոտորվում են...

Յեւ այդպես ձայներն իրար խառնվելով թնդում էին սառն ուղում դողդոջուն ձեռքերը, Գապոնի խոստումներից ել ալե-

Թագավորը՝ պատառնեց կրակով ու արեւիկով

ի ուժ առնելով, վեր էին բարձրացնում խաչ ու խաչվառները և առաջ էին շարժվում համոզմունքի և կարիքի դրոշմ դեմքերին:

Դեռ ձմեռային պալատին չհասած, ամբոխը մի ակնթարթում կանգ առավ: Պալատի շուրջ կանգնած ղինվորական խիտ շարքերը բանվորների մեջ յերկյուղ և շփոթմունք առաջ բերին:

Բանվորները զարմացած հարց տվին իրար.

—Բա ինչու համար են այս զինվորները...

Յեւ նորից փորձեցին առաջ շարժվել...

Յուրտը գնալով ավելի և ավելի յեր սաստկանում. Վալոդյան փայտացած թաթիկներով ծեծում եր մոր վոսկրացած կուրծքը և հաց ուղում.—Մարիաննան հագիվ շարժելով կապտած շրթունքները, հանգստացնում եր վորդուն և խուռն բազմության միջից ցույց եր տալիս ձմեռային պալատի պատերը.

—Տես տես, այ հիմա, հիմա այնտեղից մեզ հաց կտան. ապա...

Մարիաննան խուսքը չեւ վերջացրել, յերը գնդակների խլացուչիչ ձայներից ամբոխն իրար խառնվեց:

Սուր գնդակը ծակեց Վալոդյայի կուրծքը, վորի մանկական շուրթը վերջին անգամ արտասանեցին—հաց...

Մարիաննայի նման իրենց մանկիկներին կրծքին սեղմած շատերն ընկան այդ որը:

Նրանց ալ արյունը ներկեց փողոցների ձյունախառն սառույցը և մեխվեց մայթերի վրա:

Թագավորը, բուրժուաներն ու կալվածատերերը հրճվում եյին...

Այդ որվանից բանվորները, վոր հացի փոխարեն տաք գրնդակներով հյուրասիրվեցին, հասկացան, վոր իրենք սխալված են յեղել, վոր հաց և ազատությունը միայն իրենց՝ բանվորների կազմակերպված պայքարի միջոցով կարող են ձեռք բերել:

Հունվարի 9-ի գնդակահարությունը բանվորների հեղափոխական շարժումն եւ ավելի ուժեղացրեց:

Բանվորները չընկճվեցին ընկածների մահից և վորոշեցին միասնական և վճռական թափով պայքար մղել «բարեբար տիրոջ»

—Թագավորի, կապիտալիստների ու կալվածատերերի դեմ:

Այդպես ել արին:

Այդ որվանից հաստատուն քայլերով բանվորներն առաջ շարժվեցին հեղափոխության մեծ գործի համար:

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՆԹԱՆԱԿՆԵՐԸ

Լրացավ և իրագործվեց առաջին հնգամյակը:

Հնգամյակը 4 տարում

Ո՞վ չէլսել, ո՞վ չի կարգացել առաջին հնգամյակի մասին:

Ո՞վ չի հետևել նրա հսկա նվաճումներին:

Ամբողջ աշխարհի բանվորությունը, աշխատավորությունը մի կողմից, բուրժուազիան ու նրա կողմնակիցները մյուս կողմից՝ սրտատրոփ ու աչալուրջ հետևել են նրա ընթացքին:

Ինչու:

Վորովհետև առաջին հնգամյակի նվաճումները, առաջին հնգամյակի իրագործումը բանվոր դասակարգի սոցիալիստական հաղթանակն է յեղել, բուրժուազիայի կործանումն է արագացրել:

Առաջին հնգամյակը ԽՍՀՄ-ում սոցիալիզմի հիմքի կառուցումն է ապահովել:

Առաջին հնգամյակը ցույց տվեց, վոր կարլ Մարքսի և Վ. Լենինի ուսմունքով ընթացող կոմունիստական կուսակցությունը և բանվոր դասակարգը հաջողությամբ սոցիալիզմ են կառուցում:

ՊԱՅՔԱՐԸ ՀԵՇՏ ՉԵՐ

Դուք գիտեք, վոր կապիտալիստական աշխարհը «ինքն իրեն» չի մեռնի:

Սոցիալիզմն եւ «ինքն իրեն» չի կառուցվի:

Առանց բանվոր դասակարգի պայքարի՝ հին կարգերի փոխարեն նոր կարգեր չեն ստեղծվի:

Յեւ Խորհրդային Միության բանվոր դասակարգը կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ և իր դաշնակից աշխատավոր դյուղացիության հետ միասին ուժեղ պայքար մղեց թշնամու դեմ:

Նա թագավորի իշխանությանը վերջ տվեց:

Նա կալվածատերերին ու կապիտալիստներին քչեց, նրանց բանակները ջարդեց:

Նա պատերազմի ու քաղաքացիական կռիվների հետևանքով յերկրի քայքայված անտեսությունը վերականգնեց:

Նա ընդարձակ պլանով սկսեց անտեսությունը նոր ուժերով առաջ տանել—սոցիալիզմ կառուցել:

Այդ ուղին հնգամյա պլանով գծված ուղին է:

Մարդկության պատմության մեջ նման բան առաջին անգամ կատարվեց:

Ամբողջ աշխարհի բուրժուազիան, կուլակությունը և նրանց կողմնակիցներն սկզբում միայն ծիծաղում եյին, ծաղրում եյին բոլշևիկներին, սակայն, յերբ տեսան, վոր ԽՍՀՄ-ի բանվոր դասակարգը կատակ չի անում և հաջողությամբ կատա-

րում և պլանը, սկսեցին ամեն կերպ խանգարել, փնտարարություն անել, չթողնել վոր պլանը կատարվի:

Բանվոր դասակարգը կոմունիստական կուսակցության ղեկավարութեամբ և ընկեր Ստալինի առաջնորդութեամբ ուժեղ պայքար մղեց, և այդ պայքարը շարունակում և մղել ամեն տեսակի թշնամիների դեմ:

Բանվոր դասակարգը վորոշեց հնգամյակը 4 տարում իրագործել և իրագործեց:

Դժվարություններ չառ կային և կան:

Դասակարգային թշնամին ծածուկ գործում եր գործարաններում, հանքատեղերում, յերկաթուղու վրա և այլուր:

Դասակարգային թշնամին — կուլակը գործում եր գյուղում, խանգարում եր կոլտնտեսականների կազմակերպմանը, փչացնում եր բերքը, կոտորում անասուններին, խանգարում եր ցան անելուն, սպանում եր դեկավարներին ու առաջավոր կոլտնտեսականներին:

Նրանց մնացորդներն այժմ ել հին ու նոր ձևերով շարունակում են խորհրդային իշխանութեան դեմ կռիւ:

Թերահավատներն ու բանվոր դասակարգի դավաճաններն ոգնում են նրանց, թշնամու ջրաղացին ջուր տալիս:

Սակայն բանվոր դասակարգը հաղթեց:

Նա առաջին հնգամյա պլանը 4 տարում կատարեց, Թեւեկոխելով յերկրորդ հնգամյակը, ԽՍՀՄ-ի աշխատավորութեանն ափելի մեծ յեռանդով սկսում և 2-րդ հնգամյակի աշխատանքները կատարել:

ՄԵՐ ՆՎԱՃՈՒՄՆԵՐԸ

Առաջին հնգամյակի սկզբում ԽՍՀՄ գյուղատնտեսական ինդուստրիալ յերկիր եր գերակշռում եր գյուղատնտեսությունը:

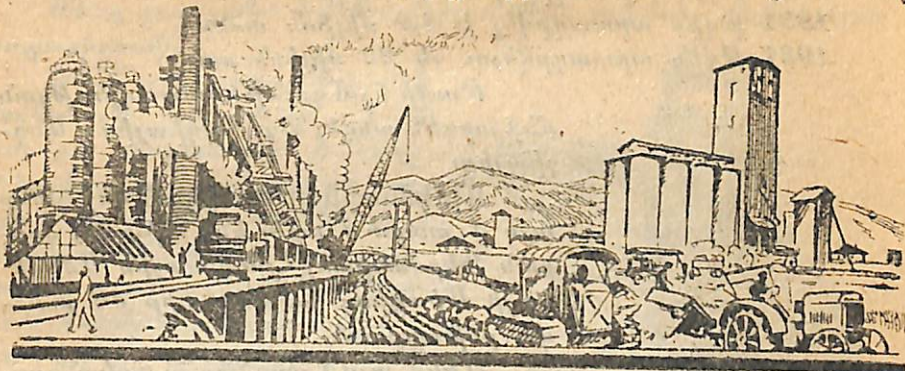
Այժմ գերակշռող դերը արդյունաբերությունն և պատկանում: Յերկիրը վերածվել և ինդուստրիալ-գյուղատնտեսական յերկիր:

Գյուղատնտեսության մեջ արդեն վճռական դեր խաղում են խորհրդային և կոլեկտիվ տնտեսությունները: Արդյունաբերությունը գյուղին տալիս և մեքենաներ, քիմիական պարարտանյութեր: Գյուղատնտեսությունը զարգանում և սոցիալիստական ուղիով:

Մենք շատ ենք առաջ գնացել:

Մենք հսկա գործարաններ ունենք արդեն:

Մեր սոցիալիստական տնտեսությունն որ-որի տնում և: Մենք կապիտալիստական յերկրներին հասնում ու անցնում ենք:

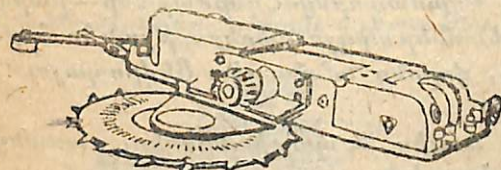
ԽՍՀՄ-ը դառել և արդյունաբերական-գյուղատնտեսական յերկիր

Առաջին հնգամյակի նվաճումները, յերկրորդ հնգամյա պլանը արար աշխարհ են զարմացնում: Աշխատավորութեան իրավացիորեն պարծենում և դրանով: Բուրժուազիան կատաղում և, փրփուր թափում:

Ահա մեր զարգացման ընթացքը.

ԲԱՐԱԾՈՒՆ

- 1913 թվին արդյունահանվել և 29 միլիոն տոնն:
- 1917 թվին արդյունահանվել և 51 միլիոն տոնն:
- 1937 թվին արդյունահանվելու յե 250 միլիոն տոնն:

Ամխառտ մեխան

ՆԱՎԹ

- 1913 թվին արդյունահանվել և 9,2 միլիոն տոնն:
 - 1931 թվին արդյունահանվել և 22,3 միլիոն տոնն:
 - 1937 թվին արդյունահանվելու յե 78 միլիոն տոնն:
- Անցյալում մենք 3-րդ տեղն էինք բռնում, իսկ այժմ 2-րդն ենք:

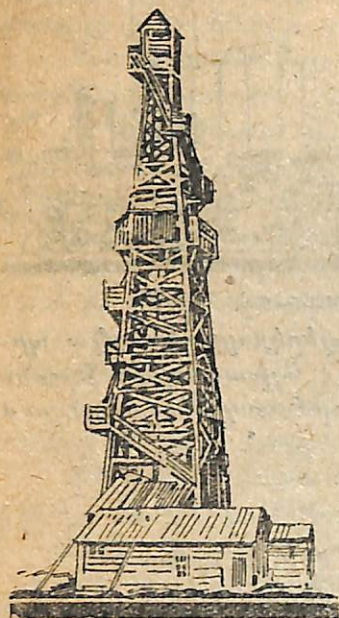
ԵԼԵԿՏՐՈ-ԵՆԵՐԳԻԱ

- 1913 թվին ստացվել և 1,9 միլիարդ կիլովատ ժամ:
- 1931 թվին ստացվել և 10,6 միլիարդ կիլովատ ժամ:
- 1937 թվին ստացվելու յե 100 միլիարդ կիլովատ ժամ:

1913 թվին արտադրվել է 4,2 միլիոն տոննա:

1931 թվին արտադրվել է 4,9 միլիոն տոննա:

1937 թվին արտադրվելու յե 22 միլիոն տոննա:

Նավթի վիշիա

«Ֆրեզերը», «Կալիբրը», վորոնց նմանը չկա Յեվրոպայում, պատրաստում են գործիքներ:

«Շարիկոպողչիպնիկը» տալիս է պողչիպնիկներ, առանց վորոնց մեքենաները չեն աշխատի:

Նիժեգորոդի հսկան՝ ավտոմոբիլներ:

Բալխինյի կոմբինատը—թուղթ՝ գրքերի, թերթերի, տետրակների համար:

Հոկտեմբերյան հեղափոխության 15-րդամյակի նախորդակին սկսել է գործել աշխարհի ամենամեծ հիդրո-էլեկտրակայանը—Գնեպրոգեսը:

Գյուղական տնտեսությունների 60 տոկոսն ընդլրկված է կոլտնտեսությունների մեջ. դաշտերի 80 տոկոսը խորհրդային է կոլեկտիվ տնտեսություններն են բռնում:

Մեր դաշտերում այժմ 100,000 տրակտորներ և տասնյակ հազարավոր բարդ մեքենաներ են աշխատում:

Մենք ունենք 2500 մեքենա-տրակտորային կայաններ, վորոնք շատ մեծ դեր են խաղում գյուղում:

Մենք շատ մեծ նվաճումներ ունենք ուսման, կրթության ասպարիզում:

ԽՍՀՄ-ում իրադարձվում է ընդհանուր տարրական (1—4 խումբ) պարտադիր ուսումը: Գլխավոր քաղաքներում և արդյունաբերական թաղանթներում անցկացվում է 7-ամյա պարտադիր ուսում: 2-րդ հնդամյակում 7-ամյա ուսումը պարտադիր կլինի քաղաքների և գյուղերի բոլոր մանուկների և պատանիների համար: Իրար հետեից 7-ամյա դպրոցները վերածվում են 10-ամյակների: Յեթե միջնակարգ դպրոցներում 1931 թվին սովորում էին 7,800,000 աշակերտներ, ապա այժմ միջնակարգ դպրոցներում սովորում են 25,000,000 աշակերտներ:

Տեխնիկոսներում ու համապարաններում յերկու միլիոն յերիտասարդներ մասնագիտություն են ստանում, դառնում են տեխնիկներ, ինժեներներ, ուսուցիչներ, բժիշկներ, գյուղատնտեսներ:

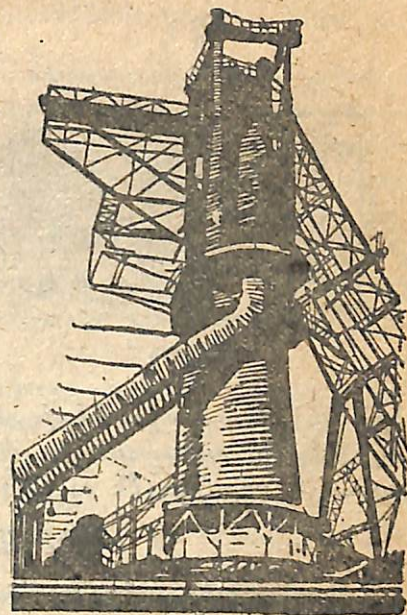

Կամրայն յիվ տրակտոր

անգրագետների անգրագիտությունն էլ մոտակա 2 տարում լրիվ կվերացվի:

Կայանում է մանկահրապարակների, մանկապարտեզների թիվը:

Կառուցվում են նոր թատրոններ, կինոներ, կուլտուրայի տներ, ախումբներ, կրթիկ-գիտնականներ և այլն և այլն:

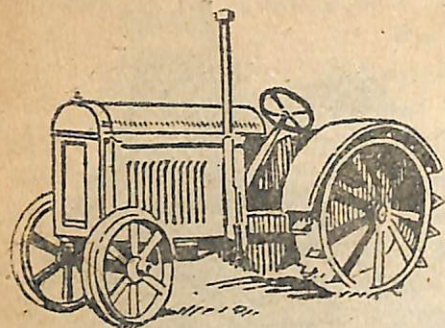

Դամա

Անհնար ե թվել այն բոլոր նվաճումները, վարոնք ձեռք են բերվել 1-ին հնգամյակում:

Դժվար ե պատմել այն մեծ ծրագրի մասին, վորոնք 2-րդ հնգամյակում են իրագործվելու:

Տրակտոր

ների ու թերահավատների դեմ. նա դուրս ե վտարում գործալիքներին, աշխատանքից փախչողներին և միաժամանակ ծավալում ե սոցմրցումն ու հարվածախուժությունը:

ՄԵՐ ԱՆՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Խորհրդային իշխանությունը միակ իշխանությունն ե, վոր մտածում ե աշխատավորության մասին. նա բնության ուժերը աշխատավորների ոգտին ե ծառայեցնում:

2-րդ հնգամյակում մենք բնության ուժերն ու հարստություններն ել ավելի մեծ չափով ծառայեցնելու յենք աշխատավորների ոգտին:

Բանվոր դասակարգն ու կոլտնտեսությունները միացած ուժերով, գիտություն հիման վրա, կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ հաջողությամբ կկատարեն այդ աշխատանքները:

Սուր պայքար մղելով դասակարգային թշնամիների դեմ, մենք կվերացնենք կապիտալիզմի մնացորդները մեր յերկրում— բանվորների սոցիալիստական հայրենիքում և կստեղծենք անդասակարգ հասարակություն:

Դնւք, խորհրդային դպրոցի աշակերտներդ, պետք ե լավ սովորեք, գիտություն ձեռք բերեք, հետևեք և հասկանաք մեր սոցիալիստական շինարարությունը և պատրաստվեք սոցիալիզմի գիտակից կառուցողներ դառնալու:

ԶՈՐԱԳԵՍ

Ձկան այնպիսի ամուրթյուններ, վորոնց չկա՝ ողանան գրավել բուլեծիկները: ՍՏՍ.Լ.Ի.

Լեռնոս յերկիր ե Խորհրդային Հայաստանի Լոռու շրջանը: Նա ունի արաքահոս գետեր, վորոնք ահագին ուժով թափվում են ժայռերից և անդնդախոր ու մռայլ ձորերով վազում առաջ: Այդպիսի գետերից են Դեպեքս և Նրա աջ վտակը՝ Ձորագեք: Լոռվա խոր ձորերն ու արագահոս գետերը հին ժամանակ սարսափ են ազդել զցուղացիների վրա: Զրերի մոնչոցը և արձագանքը Նրանք յերեվակայել են վորպես քաջքերի (սատանաների) պար ու խնդություն: Դիժ-Դեպետ անունն են տվել գյուղացիները Դեպետ գետին:

Լոռու փրփրահոս գետերի սպիտակ ածուխը (ջուրը) չեյին կարող ոգտագործել հին ժամանակ վոչ թագավորական իշխանությունը, վոչ ել դաշնակները: Նրանք չեյին ցանկանում, վոր Հայաստանի բանվորն ու գյուղացին ագատվեն խավար կյանքից: Աչքբաք գյուղացին ու բանվորը վտանգավոր եյին թագավորի և դաշնակների համար:

Բայց Հայաստանի բանվորներն ու գյուղացիները տապալեցին դաշնակների լուծը: Նրանք կոմունիստական կուսակցության ղեկավարությամբ հաստատեցին խորհրդային իշխանությունը Հայաստանում: Այդ որվանից սկսվեց Հայաստանի սոցիալիստական շինարարության բուռն վերելքը:

Երեկտրականությունը հանդիսանում ե սոցիալիստական շինարարության գլխավոր ուժը: Դրա համար ասել ե ընկ. Լեւինը, թե՝ «Կոմունիզմը—դա խորհրդային իշխանությունն ե, պլուս երեկտրոֆիկացիա»: Խորհրդային Հայաստանի բանվորներն ու կոլտնտեսականները կուսակցության ղեկավարությամբ տարան ամենամեծ հաղթանակն առաջին հնգամյակում: Նրանք 1932 թվի նոյեմբերի 15-ին գործարկեցին Ձորագեքի հիդրոէլեկտրոկայանը: Նա կրճատ կոչվում ե Ձորագեք: Ձորագեքի երեկտրական կայանի շինարարությունը սկսվել ե 1928 թվի հուլիսին:

Ձորագեք ունի յերեք դուրբիններ. նրանցից ամեն մեկը ունի 10,500 ձիու ուժ: Այդպիսով ամբողջ կայանը տալիս ե 31,500 ձիու ուժի հասնող երեկտրականություն: Այդ երեկտրականության 75 տոկոսն սպառելու յեն Ալլահվերդու պղնձահանքերը:

Ձորագետի ելեկտրոստի մյուս մասը գործադրվելու յե Ղարաբեիխայի հսկայական քիմիական կոմբինատում: Այս վերջինս պատրաստելու յե արհեստական քիմիական պարարտանյութեր՝ սոցիալիստական դաշտերի առատ բերքատվության համար:

Այնուհետև Ձորագետի լենինյան լամպիկները լույսեր են շողելու Լուսավ գյուղերի խավար խրճիթներում ու տներում: Ձորագետը վոչ միայն տրագաղկում է սոցիալիստական արդյունաբերության ու գյուղատնտեսության բուրժուական վերելքը, այլևս վոչնչացնում է աշխատավոր գյուղացիության նահապետական խղճուկ ու խավար կենցաղը և հաստատում սոցիալիստական նոր կենցաղը: Ճիշտ է գրում պրոլետարական բանաստեղծ Յեղիշե Չարենցը՝ Լուսավ մասին, թե.

«Ապրում եր գեղջուկն այստեղ իր բնում,

Վորպես անտառի վայրենի գազան,—

Ահա, բռնկված կամքով անսասան,

Նա յերկիր է նոր իր ձեռքով շինում»:

Ձորագետի շինարարության ընթացքում հաղարավոր գյուղական յերիտասարդներ ընտելացան նոր սոցիալիստական տեխնիկային: Նրանք լինելու յեն Հայաստանի ապագա ավելի վիթխարի հիդրոկայանների՝ Գանաքեռգետի, Մեվանի սիստեմի ելեկտրակայանների շինարարության ամենափորձված կադրերը:

Ձորագետի սարքավորումը համարյա ամբողջովին պատրաստված է խորհրդային գործարաններում:

Այդ սարքավորումն իր մեջ ունի այնպիսի նորություններ, վորոնք համաշխարհային արժեք են ներկայացնում և առաջին անգամ գործադրվում է Ձորագետի ելեկտրակայանում: Այդպես է, որինակ՝ զլանաձեւ փականը, վոր ջրի ճնշումից ինքնաբերաբար բարձրանում է: Այդպես է ճնշիչ տուները՝ 2,5 կիլոմետր յերկարությանը և այլն:

Ձորագետի հաղթանակը մեծ հարված է դասակարգային թշնամիներին և ոպորտունիստներին, վորոնք բամբասում են հնգամյակի ճակատում տարվող հաղթանակների մասին:

„ՄԻԿՈՅԱՆ“ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ

Ռոստովում կա «Միկոյանի» անվան կոշիկի գործարան: Նա 1-ին հնգամյակի անդրանիկ գործարաններից մեկն է: Նա

աշխատավոր մասսաներին մատակարարում է վորակավ լավ և քանակով շատ կոշիկներ:

Այնտեղ աշխատում են 4000-ից ավելի բանվորներ: Գործարանն ունի 10 ցեխ:

«Միկոյանի» անվան գործարանը, վոր կառուցված է 1928 թվին, հանդիսանում է մեր յերկրի խոշոր գործարաններից մեկը և մեծ դեր է կատարում յերկրի սոցիալիստական շինարարության մեջ: Ամբողջ գործարանը որակյա արտադրում է 20,000 գուլգ. կոշիկ: Կոշիկը միանգամից չեն պատրաստում: Կոշիկի մասերը ձեռքից-ձեռք, սարքոցից-սարքոց են անցնում: Մի տեղ կաշուց պատրաստում են կոշիկի յերեսը, մյուս տեղում կարում, յերրորդ տեղում կաղապարում են, ներքան է կարվում և այսպես շարունակ, մինչև վերջնականապես պատրաստվում է կոշիկը:

Պատրաստի կոշիկները վաճոններով անցնում են պահեստ, այնտեղ քննվում, հաշվի յեն առնվում և ապա ուղարկվում են բանվորական կենտրոններ սպառման համար: Կոշիկը լայն սպառում ունեցող ապրանքներից մեկն է:

Գործարանը մտնելիս, թվում է թե մեքենաները ուրախալի վողջունում են քեզ և աշխատանքի թափը վոգեվորում է մարդուն այն աստիճան, վոր մարդ սկսում է ակամա ժպտալ նոր մեքենաների խմբերին, վորոնք արդեն աշխատում են և կատարում իրենց ստեղծագործական աշխատանքը:

Այստեղ է աշխատում նաև հարվածային բանվոր Ստեփանյան Հակոբը: Նա այն հարվածայինն է, վորի մասին բազմիցս անգամ գրվել է գործարանային պատի թերթում: Այդ նրա հարվածային բրիգադն է, վոր իր սլանը կատարեց 100 տոկոսով:

Նրա բրիգադը որինակելի յե ամբողջ գործարանում: Հարվածային բրիգադները լարված աշխատում են: Սարքոցները անդուլ գործում են առանց բոպե անգամ կորցնելու: Չե վոր «Միկոյանի» գործարանը սոցմբցման է կանչված Լենինգրադի «Սկորոխոդ» կոշիկի գործարանի կողմից:

Ամենքի ղեմքին խաղում է մի քաղցր ժպիտ. չորս կողմ շարեշար կանգնած են չարաճճի աղմկող մեքենաները:

Լավում է դանդի ձայնը. դա նշանակում է, վոր վերջանում է առաջի հերթի աշխատանքը յեվ սկսվելու յե յերկրորդը: Առաջի հերթի բանվորները հեռանում են՝ տեղի տալով նորերին: Նրանց փոխարինում են նորերը, թարմ ուժերով: Գործարանում շարունակվում է նույն աղմուկը, նույն չարաճճի

մեքենաները իրենց քաղցրահնչյուն ձայներով, միայն փոխվել է նրա ղեկավար բանվորը: Մակայն ինչ տարբերություն. ելի վագոնները ստեպ-ստեպ բեռնված անցնում են պահեստանոց, հետ դառնում դատարկված, նորից բեռնավորվում և այդպես շարունակ:

Նույն փպտացող դեմքերը, այստեղ ևս հարվածայիններն են: Միայն 2-րդ բրիգադից բացակայում են Արմենակը և Պետրը. դա ևս զարմանալի է: Արդեն 2-րդ որն է, ինչ նրանք չեն գալիս աշխատանքի: Հարբում են և մնաս հասցնում պետություն: Հենց յերեկ նրանց մասին ընդհանուր ժողովում վորոշում կայացրին, վորպես սիմուլիանտների և գործալքողների դուրս շարտել նրանց՝ զրկելով պարենավորման և արդյունաբերական ապրանքներից ոգտվելու իրավունքից: Ի պատասխան գործալքողներին, այսօր մեծ թափով աշխատանքի յեն կաել գործարանի մյուս հարյուրավոր բանվորները, սոցիալիստական շինարարության հերոսները:

«Միկոյանի» ամվանկոշիկի գործարանը Ռոստովում

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԵՐԿԱՑՐԻՆ ԳՈՂՆԵՐԻՆ ՅԵՎ ՅԵՆԹԱԿՈՒԼԱԿՆԵՐԻՆ

«Գյուղում մեռ խնդիրն է՝ վոչնչացնել կալվածատերերին, կոսրել ռահագործողի յեվ սպեկուլյանս կուլակի ընդդիմադրությունը» (Լենին, հաս. 23):

Աշակերտների ադմյալից ժողովը հեազհետե հանգստացավ, յերբ դպրոցի վարիչ ընկ. Կուզմենկոն սկսեց զեկուցումը:

— Յերեխաներ,—ասում եր նա,—Վլադիմիր Իլիչն ասում եր, «վոր այն սերունդը, վորը հիմա 15 տարեկան է, կտեսնի կոմունիստական հասարակությունը»:

Այն սերունդը, վորի մասին ասում եր Վլադիմիր Իլիչն, այդ դուք եք, յերեխաներ, ձեզ է վիճակված ավարտելու կոմունիստական հասարակության կառուցումը, և այժմ յուրաքանչյուր պիոների, յուրաքանչյուր դպրոցականի խնդիրն է՝ ոգնել կուսակցությանը և խորհրդային իշխանությունը սոցիալիզմի կառուցման գործում:

Յուրաքանչյուր պիոների, յուրաքանչյուր դպրոցականի խնդիրն է,—շարունակում եր նա,—մերկացնել կուլակներին, մերկացնել ծուլներին և բոլոր նրանց, ովքեր ծախծխում և հափշտակում են կոլանտեսային հացը:

Վարչի զեկուցումից հետո, մյուս որը դպրոցականները գտնվում էին կոլանտեսությունում:

Յերեխաները պարզեցին, վոր առաջին բրիգադում արևածաղիկը գտնվում է բաց յերկնքի տակ, վոր սոյան խոնավ է և չչորացված լցված է շտեմարանը:

— Չե վոր սա մնասարարություն է, — զայրացած բացականչեց Մերգեյ Պետրուխինը:—Տղերք, պետք է ստիպել կոլանտեսականներին հավաքել արևածաղիկը ծածկի տակ և չորացնել սոյան:

Հին պլակատների հետևի յերեսին յերեխաները նկարեցին արևածաղիկի գլխիկներ, վորոնց վրայից հատրկները թափվում էին արցունքի պես, իսկ բառերն արտահայտվում էին՝

Առաջին բրիգադի կոլսնեսականներ, բրիգադի Յեգուրիներ մոռանում է կարգադրություն անելու, վոր մեզ հավաքեն: Արցունքն աչքերիս խնդում են կոլսնեսականներին—հավաքեցե՛ք յեվ արե՛ք մեզ № 3 դասարկ ԵՏԵՄԱՐԱՆԻ ԾԱԾԿԻ ՏԱԿ:

Յերեխաները պլակատները տարան բրիգադը, վորի անդամներն անմիջապես պարտավորվեցին հավաքել արևածաղիկը: Մյուս որն արևածաղիկը կրում էին շտեմարանը, իսկ դպրոցականները ցրում էին սոյան չորացնելու համար փռած բրեզենդի վրա:

Չորրորդ խմբի աշակերտ՝ Պետր Մորոզովը մոտեցավ ընկերներին.

— Տղերք, — ասաց նա, — յես տեսա, թե ինչպե՞ս կու-
տնտեսականներ՝ Արտյոմ Լախուտկինը և Ստեփան Մարտի-
նովը լցնում էյին արևածաղիկը կոշիկների մեջ, իսկ վեր-
ջինիս կինն ամեն որ շուկայում յեզիպտացորեն է ծա-
խում։ Պետք է մերկացնել այդ գողերին։

Հետևյալ որը յերեխաները լույս ընծայեցին պատի թերթը։
Այնտեղ գետեղված էյին յերկու թղթակցություն այդ գողու-
թյունների մասին և այդ գողերի ծաղրանկարները։

Կուտնտեսական Արտյոմ Լախուտկինը և Ստեփան Մար-
տինովը, յեզիպտացորենը ձեռքերին՝ վազում էյին կուտն-
տեսությունից տուն։

Կայացավ միտինգ։ Թերթի մոտ հավաքվել եր կուտնտե-
սականների բազմությունը, իսկ վերոհիշյալ գողերը բրիգադի
կարգադրությամբ հանում էյին իրենց կոշիկները, վորոնց մի-
ջից թափվում եր յեզիպտացորենը։

Կուտնտեսականները յելույթներ ունեցան միտինգում։
Նրանք շնորհակալություն հայտնեցին դպրոցականներին, վո-
րոնք փրկեցին սոյան և յեզիպտացորենը փտելուց և ոչնեցին
կուտնտեսականներին մերկացնելու կուտնտեսային գույքը փը-
չացնող յենթակուլակներին։

Սոսեց նաև դպրոցի վարիչ՝ ընկ. Կուզմենկոն։

— Յերեխաներ, դուք արդարացնում եք ձեր լենինյան
անունը, դուք կատարում եք Իլիչի պատգամները։ Սոցիալիզ-
մի կառուցման համար պայքարը դուք դարձրել եք ձեր կյան-
քի խնդիրը։ Յեղեք հաստատակամ լենինյաններ, պայքարեցեք
խորհրդային իշխանության թշնամիների դեմ, ավարտեցեք Լե-
նինի գործը։

ԾՆՈՒՆԴԸ ԿԱՊԻՏԱԼԻՍՏՆԵՐԻ ՏՈՆՆ Ե

Դեռևս մեզանում կան շատ գյուղացիներ և հետամնաց
բանվորներ, վորոնք հավատում են, թե կա աստված, հաճա-
խում են յեկեղեցի, կատարում են յեկեղեցական տոներ։

Սոցիալիզմի կառուցման հետ այդպիսիների թիվը քանի
գնում արագորեն պակասում է։ Բայց կրոնը սոցիալիզմին բա-
ցարձակ փնասում է։ Յեկեղեցականները թե մեզանում, թե
բոլոր յերկրներում կապիտալիզմի դաշնակիցներն են, պրոլե-

տարիատի թշնամին։ Մենք պետք է ուժեղացնենք պայքարը
դրանց դեմ, վորպեսզի յերկրորդ հնգամյակը նույն և ավելի
հաջողությամբ կատարենք, ինչպես և առաջինը կատարե-
ցինք։

Բայց կրոնի և տերտերի, մոլլաների ու նրանց ամեն տե-
սակի գործակիցների դեմ պայքարն ուժեղացնելու համար մենք
պետք լավ գիտենանք, թե ինչ ձևվերով են նրանք խաբում
աշխատավորությանը, ինչ ձևվերով են փնասում սոցիալիստա-
րության գործին։ Գիտենանք, վորպեսզի հաջողությամբ բացենք
նրանց խաբեբայություններն ու փնասարար դերը։

2. ԻՆՉՊԵՍ Ե ԱՌԱՋ ՅԵԿԵԼ ԾՆՆԴՅԱՆ ՏՈՆԸ

Քրիստոնեական և այլ կրոնների բոլոր տոներն առաջ են
յեկել հին ժամանակներում։ Այդ տոները զանազան յերկրնե-
րում հեռավոր անցյալում կապված են յեղել յերկրագործական
ժողովուրդների տնտեսության հետ։ Որինակ, Զատիկը հացա-
հատիկների ծլելու և աճման տոն եր, աստվածածինը պտուղ-
ների ժողովման տոնը։

Հնում յերկրագործ ժողովուրդները պաշտում էյին արեւը։

Յերկրագործ ժողովուրդների տնտեսության համար արեւը
մեծ նշանակություն ունեւ։ Յերբ տեխնիկան թույլ եր, տն-
տեսությունը տարվում եր պրեմիտիվ (պարզ) ձևվերով, արեւից
եր մեծ չափով կախված բերքը։ արեգակը կարող եր յերաշտ
անել, չորացնել ցանքը։ ուշ գարունը, շուտ վրա հասնող ցըր-
տերը աշնան՝ մեծ չափով կարող էյին փնասել հացաբույսերն
ու ծառապտուղները։

Այդ եր պատճառը, վոր հնում կիսավայրենի ժողովուրդնե-
րը աստվածացնում էյին արեւը, պաշտում նրան, նրանք ամեն
տեսակի ծիսակատարություններով կարծում էյին, թե կարող
են ազդել արեւի վրա, վոր լավ յեղանակ լինի, բերքը չփչանա։
Ծննդյան տոնը բոլոր յերկրներում կատարվում է դեկ-
տեմբերի վերջին կամ հունվարի սկզբին։

Բոլոր կոապաշտական աստվածների ծնունդը հնում տո-
նում էյին դեկտեմբերի 25-ին։ Ինչպես պարսկական Միթրա
աստծու, հունական Ապոլլոնի, հռոմեական Կայսրության Ատտի-
սի, Ադոնիսի, Դեոնիսի։

Հետագայում Քրիստոսի ծննդյան տոնն ել այդ ժամանակ
են սկսել տոներ։

Բոլոր այդ աստվածների պաշտամունքն ել կապված եր ա-
րեւի հետ։

Դա արեւադարձի տոնն էր. չե՞ վոր դեկտեմբերի վերջին արեւ դառնում է դեպի հյուսիս, մոտենում է դարունը. մոտենում է բնության կենդանացումը, բույսերի աճումը:

Քրիստոսի ծննդյան տոնն էլ արեւադարձային տոնն է յեղել:

Քրիստոսը չի ծնվել, Գիտությունը ցույց է տվել, վոր Քրիստոսն առհասարակ գոյութիւն չի ունեցել, ել ինչպես կարող եր նա ծնվել:

Քրիստոնեական կրօնը ձեւակերպվել է մօտ 1600—1700 տարի սրանից առաջ հռոմեական պետութեան մեջ: Նրա մեջ կան հին կռապաշտական կրօնների մնացորդները: Քրիստոսի ծննդյան հեքյաթները կռապաշտական արեւի ծննդյան, արեւադարձի տոնն է:

3. ՌԻՄ ՀԱՄԱՐ ԵՆ ՊԵՏՔ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՏՈՆԵՐԸ

Սակայն ծննդյան տոնը, ինչպես և կրօնական բոլոր տոները շահագործող բոլոր դասակարգերը հարմարացրել են իրենց շահերին, ոգտադործել են՝ աշխատավոր մասսաներին ճշնշելու, շահագործելու:

Մեւսնդ տոնողները

Յերբ միլիոնավոր բանվորներ կապիտալիստական յերկրներում տիրող շահագործող կարգերի շնորհիվ գործազուրկ են, կարոտ մի կտոր հացի, միւսուկն ժամանակ կապիտալիստների հակայական պահեստներում փառում են ամեն տեսակի ապրանքներն ու մթերքները:

Դրա դիմաց կապիտալիստների դաշնակից յեկեղեցականները քարոզում են բանվորներին ու գյուղացիներին համբերող լինել, աղոթել ու աստծուն հավատալ և կապիտալիստի ունեցածին աչք չդնել:

Ձմեռ է, սառնամանիք, հազարավոր գործազուրկներ Գերմանիայում, Անգլիայում, Ամերիկայում, բոլոր յերկրներում բացօթյա, սոված, նրանց յերեխաները սովում են, սառում: Այդ

միւսուկն ժամանակ Բերլինի, Լոնդոնի, Փարիզի ու Նյու-Յորկի շքեղ հյուրանոցներում ու ակումբներում կապիտալիստները Քրիստոսի ծննդյան տոնն են կատարում, ամեն տեսակի բարիքներ վայելում ու մտածում, թե ինչպես ճնշեն բանվորներին հեղափոխական շարժումները, կամ թե ինչպես պատրաստվել Խորհրդային Միութեան վրա հարձակվելու:

Իսկ այդ ժամանակ տերտերները քարոզում են բանվորներին ու գյուղացիներին աղոթել, համբերել, պայքար չմղել կապիտալիստների դեմ: Զե՞ վոր Քրիստոսը պատվիրել է միշտ հնազանդվել յեղած կարգերին, —ասում են նրանք:

Սակայն բանվորներն ու գյուղացիները կապիտալիստական յերկրներում արդեն դիտակցում են իրենց շահերը: Նրանք համախմբվելով կոմունիստական կուսակցութեաններին շարքերը, լենինյան դրոշի տակ՝ կազմակերպված պայքար են մղում կապիտալիստական կարգերի ու խաբեբա կրօնավորների դեմ:

Բոլոր յերկրների բանվորներն արդեն հասկանում են, վոր յեղած շահագործական կարգերը կարելի յե վերցնել հեղափոխական պայքարի միջոցով. նույն ուղիով, ինչ ուղիով կյանքը փոխեցին Խորհրդային Միութեան բանվորները:

Նրանք շատ լավ հասկանում են, վոր ծննդյան, գատիլի և այլ տոները միայն կապիտալիստներին են պետք, ինչպես և տերտերներին՝ աշխատավորութեանը խաբելու, խավարի մեջ պահելու, շահագործումն ուժեղացնելու համար:

Տասնյակ հազարավոր բանվորներ Գերմանիայում և այլ կապիտալիստական յերկրներում կտրում են իրենց կապերը յեկեղեցու հետ: Նրանք մահում են իրենց անաստված կազմակերպութեաններն ու ակտիվ կերպով պայքարում են կրօնի ու յեկեղեցականների դեմ: Պայքարում են կապիտալիստական կարգերի դեմ:

4. ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՏՈՆԵՐԸ ԽԱՆԳԱՐՈՒՄ ԵՆ ՍՈՑԻԱԼԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆԸ

Խորհրդային Միութեան բանվորներն ու գյուղացիները կոմկուսակցութեան ղեկավարութեամբ կառուցում են մեր յերկրում անդասակարգ սոցիալիստական հասարակարգ:

Մենք թեւակոխում ենք յերկրորդ հնգամյակը. կազմակերպում ենք պայքարը պլանները կատարելու, արտադրողականութեանը բարձրացնելու, տնտեսութեաններն ամրապնդելու, բերքը բարձրացնելու:

Այդ բոլորը հնարավոր ե միայն լավ կազմակերպված աշխատանք կատարելով, պարապույթը, հարբեցողությունը, ծուլությունը վերացնելով:

Իսկ կրոնական տոները:

Դրանք մեր շինարարության փնա եւ հասցնում:

Հետամնաց բանվորներն աշխատանքի չեն դուրս գալիս, պարապում են ծննդյան և այլ տոներին հարբեցողությամբ, քում են արտադրությունը: Հարբած աշխատանքի յեն գնում ու կոտորում թանգարժեք մեքենաները, ձեղքվածքներ առաջ բերում: Նույնն են անում և հետամնաց կոլտնտեսականները: Նըրանք փոխանակ ուժեղացնելու հացամթերումը, պատրաստվելու գարնանացանին, ամրացնելու կոլտնտեսությունը, գործիք են դառնում կուլակներին, տերտերներին ու թուլացնում, քայքայում են կոլտնտեսությունը:

Ծննդյան տոներից ոգտվում են տերտերները, վորոնք աշխատում են «առատ հունձ անել այդ որերին»:

Ծննդյան տոներն ոգտագործում են կուլակները՝ կոլտնտեսությունները թուլացնելու ու քայքայելու համար:

Ծննդյան տոներն ոգտագործում են փնաորարներն ու մեր ամեն տեսակի դասակարգային թշնամիները՝ սոցշինարարության տեսակերը թուլացնելու, հինկարգերը վերականգնելու: Պետք է ուժեղացնենք պայքարը կրոնի դեմ:

Ծննդյան տոներին ավելի ուժեղ աշխատանքով պետք է ոժանդակել պլանների կատարման:

Ծննդյան յերեկոները բոլոր պիոներներն ու աշակերտներն իրենց ծնողներին պետք է տեսնեն ախուժներում կամ խրճիթ-ընթերցարաններում կազմակերպված յերեկույթներում:

ՍԵՆՍԱՆԵՐ

1. Այս հոգվածն ընթերցեցեք տանը մեծերին:
2. Մեծերի հետ սոցարցման պայման կապեցեք՝ ծննդյան տոները լավագույն ձեով անցկացնելու (դուրս գալ աշխատանքի, պարապույթի չունենալ, հարբեցողություն չանել, ակաբում, գյուղում խրճիթ ընթերցարանում ծննդյան յերեկոն անցկացնել և ուրիշ:

3. Կազմակերպեցեք բրիգադ և ուսուցչի ոգնությամբ պարգեցեք, թե վիճքան ե մոտավորապես ձեր գյուղը ծախսում ծննդյան տոներին:

ՊԱՅԲԱՐԸ ԿՐՈՆԻ ԴԵՄ՝

ՊԱՅԲԱՐ Ե ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՅԲԱՐԵՆԷ ՌԻՍՄԱՆ ԲԱՐՁՐ ՎՈՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Մեր այս ուստարվա յերկրորդ կիսամյակը մենք սկսում ենք յերկրորդ հնգամյակի առաջին տարում:

Ուստարվա անցյալ կիսամյակում մենք շատ բացեք ունեցանք: Մենք դեռ չգիտենք լավ պայքարել ուսման բարձր վորակի և կոմունիստական դաստիարակության համար: Շատ հաճախ մեր թերություններն առիթ են տալիս կուլակներին և հակահեղափոխականներին վատաբանել մեր դպրոցը, մեր ուսուցումը և խանգարել մեր գործը:

Կուլքանի կուլակներն, որինակ, քարոզում եյին կոլտնտեսականներին, թե հարկավոր չե յերեխաներին դպրոց ուղարկել, և դրա հետևանքով հաճախման տոկոսը շատ իջել եր: Մի ուրիշ որինակ—Չեչնիայի մարզում մոլլաները գաղտնի դպրոց են կազմակերպում ու յերեխաներին կրոն սովորեցնում: Ահա այդ կազմակերպում ու յերեխաներին կրոն սովորեցնում: Ահա այդ պիսի միջոցներով կուլակն ու մոլլան, հակահեղափոխականն ու տերտերը—աշխատում են փնասել մեր դպրոցական գործը:

Մենք պետք է վոչ միայն պայքարենք մեր մանր բացերը վերացնելու համար, այլ նաև ջախջախենք մեր դպրոցական գործի ամեն տեսակի թշնամիներին:

Առաջին կիսամյակում մենք չկարողացանք հարկավոր չափով բարձրացնել ուսման վորակը, հաճախումը, կարգապահությունը: Մենք չկարողացանք և լավ կազմակերպել ինչպես դպրոցական, այնպես ել արտադպրոցական հասարակական ոգտացական աշխատանքը, աշխատանքը բանվորական սենյակում, հողամասում, կոլտնտեսության և ծնողների մեջ:

Մեզ հարկավոր ե աչքի առաջ ունենալ այդ բացերը ու աշխատել տարվա յերկրորդ կիսում վերացնել նրանք:

Մենք դեռ լավ աշխատել չգիտենք: Չգիտենք կազմակերպել տան ու դպրոցի աշխատանքն այնպես, ինչպես հրահանգվում է մեզ ներքին կարգապահությամբ: Պետք է սովորել աշխատել: Նախ պետք է աշխատանքի որը մասերի բաժանել, այսպես, դասերին պատրաստվելու, դպրոց գնալու, տնային աշխատանքի և հասարակական բեռնավորման, խաղի համար:

Դպրոցից վերադառնալիս պետք է մյուս որվա դասերին պատրաստվել ու դպրոց գնալիս ստուգել, թե նույն որվա գիրքն ու տետրակը վերցրել է հետը:

Ամեն մի աշակերտ պետք է իր տետրակներից մեկում ունենա դասաժամերն ու դասացուցակը:

Պետք է աշխատել, փոր ափն մի աշակերտ դպրոցում միայն մի հասարակական աշխատանք ունենա:

Մեր բացերից է և փառ հաճախումը—իսկ դրա դեմ լավ կռվելու համար, պետք է աշակերտների ցուցակը գունավոր և մեծ-մեծ տառերով փակցվի դասարանի պատին: Բացակայությունը միշտ պետք է նշանակվի ու բոլորն իմանան, թե ով, վերջ որը չի յեկել, պետք է նաև անհարգելի պատճառով չհաճախողի հարցը դասկոմի, աշխուհի և պատի-թերթի նյութ դարձնել և այլն:

Դասարանի պատին պետք է փակցրած լինի և ներքին կարգապահությունը, սոց-պայմանագիրը, դասացուցակն ու դասաժամերը:

ԲԱՐՁՐԱՑՆԵՆՔ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՎՈՐԱԿԸ

Մեր շատ աշխատանքները հաճախ բոլորովին փորակ չունեն: Ժամեր մենք շատ ենք ծախսում զրելու, կարգալու կամ դասը լսելու համար, բայց աշխատանքների արդյունքը դեռ անբավարար է: Վերցնենք մեր տետրակներն ու գրավոր աշխատանքները: Նրանց մեջ նախադասությունների, ուղղադրությունների անագին սխալներ կան: Չմոռանանք նաև մեր տետրակների արտաքինը: Շատ թերթեր կեղտոտ, խծբծած, գրած, ջնջված, կիսապատռած, թերթահան են: Մենք դեռ չգիտենք տետրակը մակազրել (սևն է, ինչի համար է), եջագրել և աշխատանքը թվագրել:

Մեր բացերից մեկն էլ այն է, փոր մանք շատ քիչ ենք կարդում քաղաքական գրականության թերթեր և զեղարվես-

տական գրքեր: Նրանց ընթերցումը շատ դարկ է տալիս ուսման փորակի բարձրացմանը: Պետք է դպրոցներում կազմակերպել ցուցահանդես, գրադարան-ընթերցարան:

ՊԱՅՔԱՐՆ ԱՆՍԻԱԼ ԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ, ՊԱՅՔԱՐԸ ՄԱՔՈՒՐ ԳՐԻ ՈՒ ԼԵԶՎԻ ՀԱՄԱՐ—ՊԱՅՔԱՐ Ե ՈՒՍՄԱՆ ԲԱՐՁՐ ՎՈՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

ԾԱՎԱԼԵՆՔ ՊՈԼԻՏԵԽՆԻԶՄԸ

Ուսման բարձր փորակի համար տարվող պայքարը մենք պետք է կապենք դպրոցի պոլիտեխնիկացման հետ: Այդ ասպարեզում մենք դեռ շատ անելիք ունենք: Մեր ձեռքի արտադրանքները պետք է զարգացնել, շատացնել: Պետք է աշխատանքային սենյակի պահեստարանում ամեն մի խումբ իր անկյունն ունենա: Հարկավոր է լավ կազմակերպել և աշխատանքը դպրոցական հողամասում, բանջարանոցում, պարտիզում: Պետք է կազմակերպել մանուկ բնասերների, տեխնիկների խմբակներ: Պետք է նաև զարկ տալ ճագարարությունից, հավաքությունից և թռչնապահությունից: Սհա ինչի համար պետք է պայքարի ամեն մի աշակերտ յերկրորդ կիսամյակում:

ՏԱՆ ԱՆԱՏԱՆՔ

Քննեցեք և մշակեցեք այս հոդվածի մեջ բարձրացրած հարցերը:

ՄԵՐ ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆՆԵՐԸ

Մանուկների կոմունիստական դաստիարակության և ուսման փորակի բարձրացման գործում ուսուցչի պերն ամենագլխավորն է:

«Ուսուցչի աշխատանքը պատվավոր և պատասխանատու աշխատանք է», ասված է կոմունիստական կուսակցության կենտկոմի 1932 թվի ոգոստոսի 25-ի փորձման մեջ:

Գործարաններում ու կոլտնտեսային դաշտերում հարյուր հազարավոր իսկական հարվածային բանվորներ ու կոլտնտեսականներ նվիրված աշխատում են՝ պլաններն իրագործելու համար:

Տասնյակ հազարավոր ուսուցիչներ—նվիրված հարվածա-
յիններ՝ աշխատում են դպրոցներում, ուսում, գիտություն
են տալիս մանուկներին: Նրանք կուլտուրական գործի մար-
տիկներ են:

Բանվոր դասակարգը սիրում է նրանց, հարգում ու մտա-
հոգում է նրանց մասին:

Հյուսիսային կովկասի հայկական դպրոցներում հարյու-
րավոր հարվածային ուսուցիչներ կան, վորոնք իրենց ուժն ու
յեռանդը, գիտությունն ու հմտությունը ծառայեցնում են
մանուկներին կրթելու, ուսում տալու և սոցիալիզմի կառու-
ցողներ պատրաստելու գործին:

Այստեղ մենք խոսում ենք մի քանի ուսուցիչների մա-
սին, տալիս ենք նրանց մասին մի քանի տեղեկություն-
ներ, վոր բոլորն իմանան և էլ ավելի հարգեն իրենց ուսու-
ցիչներին:

Դաբախյան Գեվորգ: 32 տարվա ուսուցիչ է: Աշխատել
է ցարական իշխանության ճնշման տակ ևս «Գյուղի աղա-
ները մեզ մարդու տեղ չեյին դնում»—դառնությունը հիշում է
նա: Այժմ, իբրև Ռոստովի Շահումյանի անվան դպրոցի 3-րդ
խմբի դասատու, շատ լավ կազմակերպել է ուսումնական աշ-
խատանքը: Ընկ. Դաբախյանն աշակերտների և աշխատակից-
ների սիրելին է:

Զուբարյան Միխայել: Ռոստովի Շահումյանի անվան դըպ-
րոցի IV խմբի դասատու յե: Նա իր ամբողջ կյանքում ու-
սուցիչ է յեղել (35 տարի): Ծարական իշխանության սև որերը
մտաբերելով, ասում է՝ «մայրենի լեզվով դաս տալու իրավունք
չեյին տալիս. միայն խորհրդային իշխա-
նությունն է, վոր փոքր ազգությունների
աշխատավորության կուլտուրայի մասին
հոգում է»:

Զալաշյան Ներսես

Ընկ. Զուբարյանը Շահումյան 10-
ամյա դպրոցի հարվածային ուսուցիչ-
ների բրիգադիւրն է:

Զալաշյան Ներսես: Մոտ յերկու
տասնյակ տարի ուսուցչավարում է
Մյասնիկյան դպրոցում: Այժմ նույն դա-
յանի Լենինականի դպրոցի վարիչն է և IV-V խմբերի դասատու:
Պարգևատրվել է կոլանտեսության և ռալուսբաժնի կողմից:
Ակտիվ մասնակցություն է ցույց տալիս կոլանտեսության
աշխատանքներին:

Քավթառյան Սուրեն: Նվիրված աշխատում
է Ռոստովի Մյասնիկյան արվարձան դյու-
ղի դպրոցում՝ վորպես վարիչ: Դպրոցի աշխա-
տանքները լավ դնելով՝ դպրոցի համար ճազա-
րանոց և կինո-ապարատ է նվեր ստացել: Յեր-
կու տարվա ընթացքում, ան-
ձամբ 3 անգամ պարգևատրվել է:

Մամիյան Ա.

Մամիյան Ասեն: 3 տարի
անընդհատ աշխատում է Սոչու դայոնում:
Այժմ Սոչի քաղաքի հայկ. 7-ամյակի վարիչն
է: Իր յեռանդուն աշխատանքի շնորհիվ դըպ-
րոցը պարգևատրվել է Լուստոկոմատի (Մոս-
կվա) և Յերկրային Լուսբաժնի
կողմից: Անձամբ պարգևատրված է:

Այդինյան Գուկիանոս: Յերի-
տասարդ ուսուցիչ է Հայկական դա-
յոնում (Տուբա): Աշակերտներն ու կոլանտեսա-
կանները նրան շատ սիրում ու հարգում են: Ռա-
յոնում ճանաչված է, վորպես լավագույն հարվա-
ծային ուսուցիչներից մեկը:

Հարգենք ու սիրենք մեր ուսուցիչներին և լրիվ յուրաց-
նենք նրանց տված գիտությունները:

Քավթառյան Ս.

Այդինյան Գ.

ԱԼԽԱՆ—ՉՈՒՐՏ

ԱԼԽԱՆԻ ՀՈՎԻՏԸ

Սունժայի ու Թերեքի լեռնաշղթաների միջև, յերկու ջրա-
դատ գետերով—Թերեքով ու Սունժայով պարփակված, ձգվում
է Ալխանի հովիտը:

Այս լեռնաշղթաներն անցյալում ծածկված էյին սոճու,
հաճարի, հոնի և այլ տեսակի ընդարձակ անտառներով, բայց
ներկայումս նրանց լանջերի վրա, տեղ-տեղ միայն, մամխի, վալ-
րի տանձի ու ձարխոտի յեղակի թփեր են բնուում:

Ալխանի հովտի բուսականությունից զուրկ սևահողը հա-
րավային արևի կիչիչ ճառագայթների տակ ճաքճաքվում ու
խորշակից ծխում եր: Չոր ու կրակի նման տաք քամին ազատո-
րեն փչում եր հովտում: Հովիտը մեռած եր, այնտեղ ջուր չկար:

Յեւ միայն անձրևաշատ տարիներում հովիտը ծածկվում էր հյուսիսից ու բարձր խոտերի գունամփոր գորգով:

Սակավահողությունից տառապող աշխատավոր լեռնցիները այդպիսի տարիներում, հովտի բազմերանգ կանաչով զմայլած, դեպի հովիտն ելին քոչում իրենց լեռնային կիրճերից:

Սակայն յերջանիկ տարին յերազի նման անցնում էր նրան հաջորդում էին յերաշտի յերկարատև և հյուծիչ տարիները: Յերաշտի այդ տարիներին նորաբույս խոտերն ու յգիպտացորենը վոչնչանում էին: Մարդիկ անասելի կերպով տանջվում էին:

Սևահողով հարուստ Ալխանի հովտին, վոր 200 հազար հեկտար ընդարձակ տարածություն ուներ, միայն մի բան էր պահպանում—շուրը:

ՋՈՒՐԸ՝ ՎՈՍԿՈՒ ՔԱՇՈՎ

Ջուրն է, վոր լեռնախորհրդուն է տալիս հովտին, ուր աճանները ցամաքող յերեք փոքրիկ առուներ են հոսում միայն: Շատ փորձեր են յեղել ջրհորներ փորելու այստեղ, բայց այդ փորձերն ապարդյուն են անցել:

Հովտում ցրված 12 աղբյուրների վատորակ ու անհամ ջուրը բնության մեծագույն պարզեն է համարվում: Այդ աղբյուրների շուրջը, կողք կողքի, շարվել են ինգուշների մեծ գյուղերը:

Աչալուկ գյուղի աղբյուրը չափազանց սակավաջուր է: Ջուրն աղբյուրից հագիվ է ծորում: Յեւ այդ է պատճառը, վոր վաղ առավոտվանից, հագիվ յերևում է յերկնակամարում լեռնցու չուրեկի նման դեղնադույն արեգակն, աղբյուրի մոտ կազմվում է կփերի հերթ և կանայք ամբողջ որն ամենայն խնամքով ջուր են ժողովում և աշխատում են, վոր աղբյուրի մի կաթիլ ջուրն Աչալուկի չորացած գետնին բաժին չլինի:

Չյասիկով ագարակի բնակիչները ջուր բոլորովին չունեն: Նրանք ջուր բերելու համար գնում են Ն. Աչալուկ, վորը 6 կիլոմետր հեռու յէ:

Սունժենի յերեք ստանիցները ջուր բերելու համար տարեկան ծախսում են աշխատանքի 403 հազար ժամ:

ԻՆՇԵՆՆԵՐ ՊԵՏԵՐՍՈՆԸ ՍՈՍԼՎԵՑ

Ռուսական ցարիզմը հրով ու սրով ճանապարհ բաց արեց իրեն դեպի Կովկաս: Ցարական զորապետների կողմից բազմա-

թիվ լեռնցի ցեղեր հովտից քշվեցին դեպի լեռնային անառիկ կիրճերը, իսկ Ալխանի հովտում բնակեցրին զինվորական ծառայության մեջ գտնվող կազակներով—լեռնցիներին ճիսդաղապես այդ հրոսակներով: Ու այդ ժամանակ միայն պետք յեղավ ջրի մասին հոգ տանել:

Շատ խոսեցին հովիտը ջրարբի դարձնելու անհրաժեշտության մասին: Սկսվեցին հետազոտումներ: Այս գործի ղեկավարները ցարական զենեքային են: Շատ նախագծեր կազմվեցին, ավելի ևս շատ թղթեր մրոտեցին:

Ցարական ինժեներ Պետերսոնը 1874 թվին, Ալխանի հովիտը ջրարբի դարձնելու բոլոր նախագծերին ծանոթանալուց հետո, ասաց, վոր Ալխանի վոռոգումն ամենամեծ առաջնությունը մեկն է հանդիսանում: Այն ժամանակ ցարական կառավարությունը վորոշեց հովտում նոր բնակչութուն չհաստատել:

Մոռացության տրվեցին բոլոր նախագծերը: Ցարական կառավարությունն անուշադիր էր, վոր տեղումն ապրող լեռնցի աշխատավորները չարաչար տառապում են ջրի բացակայությունից, ինչպես նաև ստամոքսի ծանր հիվանդություններից, վորոնք հետևանք են այդ վայրերի լեռնային աղբյուրների դառնահամ ջրերի գործածության:

Ցարի պաշտոնյաներն ու զորապետներն ամենից քիչ էին մտահոգված լեռնցի ժողովրդների տնտեսությունն ու կուլտուրան բարձրացնելու գործով:

Ցարական կառավարությունը դարեր շարունակ կողոպտել ու չարաչար ճնշել է այդ ազգություններին, ազգային խտրություն ու թշնամություն է սերմանել չեչենների, ինգուշների և կաբարդինցիների միջև:

ՀԵՂԱՓՈԽՈՒՅՈՒՆԸ ԿԵՆԴԱՆԱՅՐԵՅ ԱՆԱՊՍԸ

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո միայն, վորն ազատեց լեռնցիներին ցարիզմի կամայակությունից, կարելի յեղավ մտածել Ալխանի սևահող ու ջրի կարոտ հովտի մասին: Լեռնցիների խորհրդային նորակազմ մարզերը, կուսակցության ղեկավարությամբ, նոր ձևով ձեռնարկեցին իրենց անջրդի հողերի վոռոգմանը: Ցարեր յեղանակով սկսեցին այժմ խոսել Ալխանի մասին:

Հին նախագծերը կորան ցարի զենեքային հետ միասին: Պետք յեղավ ամեն բան նորից սկսել: 1925 թվականից սկսվեցին հետազոտումները: 1928 թվականից արդեն ձեռք դարձին աշխատանքներին:

Հովիտը ջրարբի դարձնել, թերեքի ջուրը դեպի նրան ուղղել—դա մի չափազանց բարդ և մեծածախս գործ էր: Զրանցք շինությունը 9 միլիոն ռուբլի նստեց: Այնինչ ցարական կառավարությունը, վոր անազին գումարներ էր ծախսում վոստրիկա նության պահպանություն համար, աշխատավորների պետքերը համար չուզեց ծախսել և վոչ մի կոպեկ:

ԹԵՐԵՔԸ ՎՈՌՆՈՒՄ Ե. ՍՄԵՀԻ ՈՒ ՉՍՐ Ե ՆԱ.

Թերեքը ջուր շատ ունի: Այնինչ այստեղ, նրա կողքին Ալխանի հովիտն ու փոքր կաբարդան հեծում են ջրի բացառապես լայնությունից: Բուլշեիկները վորոշեցին թերեքի ավելորդ ջրերը վերցնել ու տանել դեպի ջրակարոտ ու չորացած հողերը: Վորպեսզի գետինը կենդանանա ու կանաչով ծածկվի, վորպեսզի անապատները ծաղկյալ դաշտերի վերածվեն:

Որշունիկիձե (Վլատիկավկազ) քաղաքից 8 կիլոմետր հեռու սկսվում է Ալխան-Չուրտ վոռոգման սիստեմը:

Այստեղ, ջրանցքի ակունքում, մի մեծ ամբարտակ է կառուցված, վորով արամակի (поперек) կտրվել է թերեքը: Թերեքն անձնատուր յեղավ: Թերեքը նվաճված է: Սակայն նրա ջրերը պետք է դեպի հովիտն ուղղել: Դրա համար ջրանցքի հոսող ջուրը բազմաթիվ խոչնդոտներից պետք է անցնի:

Ճանապարհին պատահում են բլուրներ, բարձրություններ, սարեր:

Սարերի մեջ բաց են անում ստորերկրյա անցքեր-տունիկներ:

Իր ակունքից 12 կիլոմետր հեռու ջրանցքը կես է անում կոմբելեկա կոչվող ծանծաղուտ գետակը և յերկաթուղին: Զրանցքի ջրերը Սքվեդուք¹⁾ կամրջով անցան գետակն ու յերկաթագիծը:

Ցերկաթուղու մոտ կա մի բավական խորը ձորակ, վորով պետք է անցկացնել ջուրը: Այստեղ դյուբեր է շինված:

ՁՈՒՐՆ ԱՆՑԿԱՅՐԻՆ ԴԵՊԻ ՀՈՎԻՏԸ

Դիտե՛ք այդպեղ ինչ բան է դյուբերը: Ալխանի հովիտն անապատ էր. այնտեղ կյանք չկար, քանի դեռ չէր շինված դյուբերը:

Ալխանի հովտի բուսականությունից գուրկ սևահողը հաբավային արևի կիզիչ ճառագայթների տակ ճաքճաքվում ու

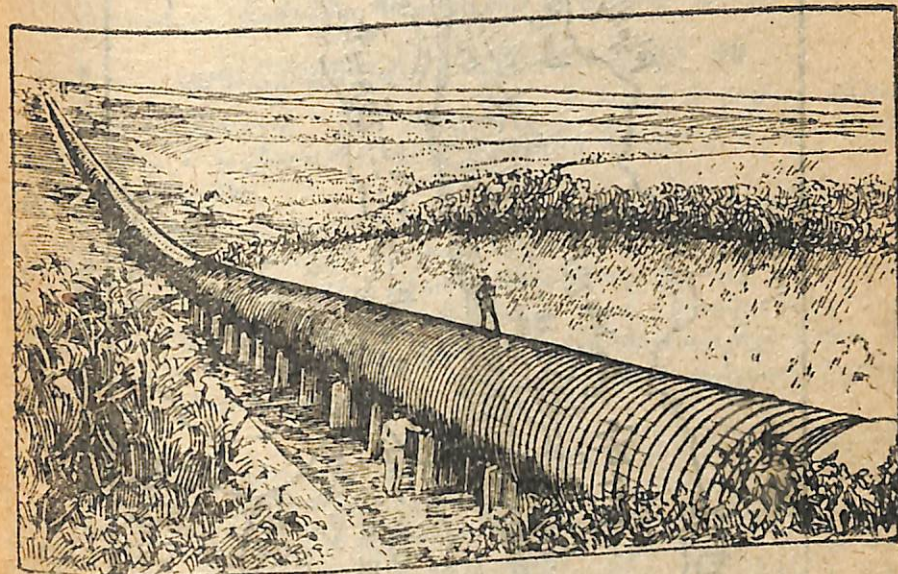
խորշակից ծխում էր: Զոր ու կրակի նման տաք քամին ազատորեն փչում էր հովտում: Հովիտը մեռած էր. անյտեղ ջուր չկար...

Բայց անա Ալխանի հովտում բուլշեիկները դյուբեր կառուցեցին...

Դյուբեր—դա մի անազին փայտե խողովակ է, $2\frac{1}{2}$ մետր լայնությամբ:

Նման հսկայական դյուբերներ գոյություն ունեն միայն Ալխան Չուրտում:

Փայտե այս խողովակով—դյուբերով ջուրը հասցրին դեպի Ալխանի հովիտը:

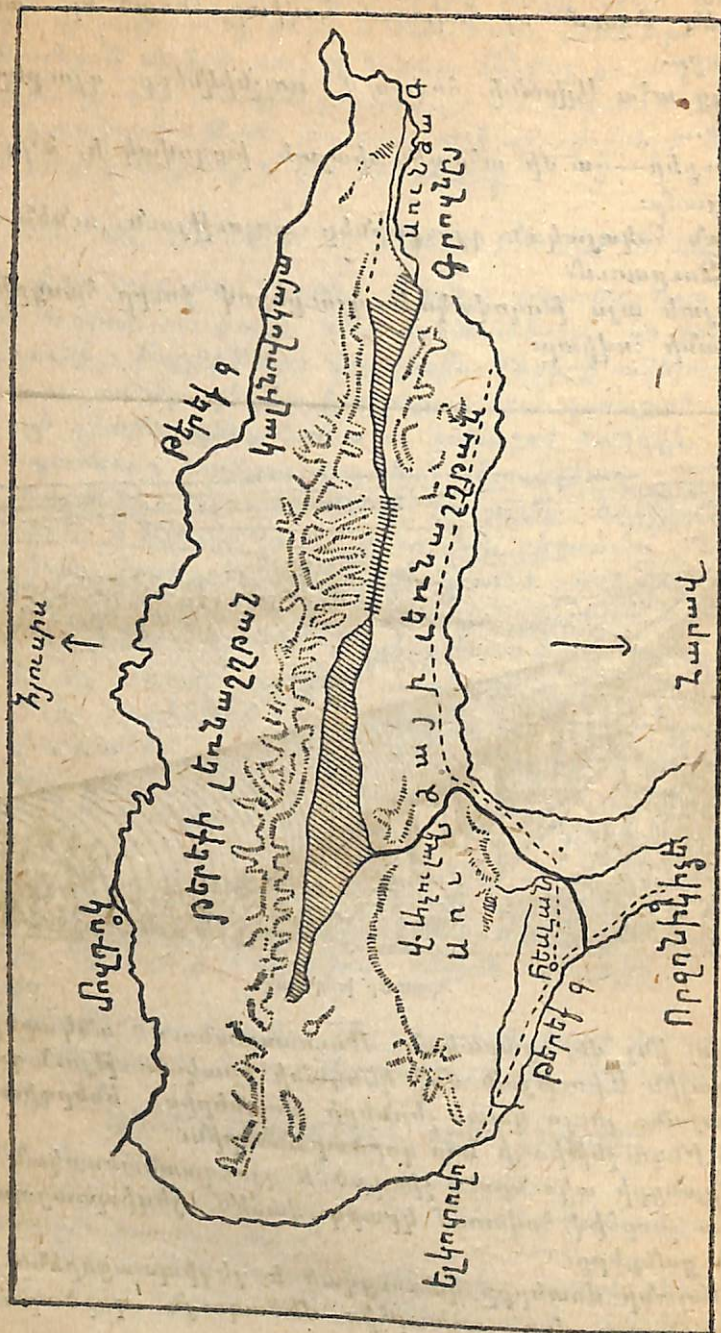
Զրատար խողովակ

Այն, ինչ վոր ցարական Ռուսաստանում անկարելի յեր, Խորհրդային Միության մեջ կենդանի իրականություն դարձավ: Կայանը լույս կտա լեռների աուլներին, եներգիա կհայթայթի Իսգուշեթիայի նոր գործարաններին:

Զրանցքի ակունքում շինված է գյուղատնտեսական կայանը: Նրա շնորհիվ հովտում կբարգավաճեն յեգիպտացորենի ու սոյայի ցանքերը:

Բխլանի մոտերքը կառուցված է յեգիպտացորենի-պատուկի կոմբինատը, վոր աշխարհիս մեծագույն գործարաններից մեկն է:

¹⁾ Սքվեդուքը կամուրջ է, վորով հոսում են ջրանցքի ջրերը:

Այլսան-Չուրտի վտակները Բաղրաթի մեջ

Այլսան-Չուրտի ջրանցքը վտակները ունի, ինչպես նաև, չենների վտակ դաշտերը, արգավանդ ու բերրի դարձրեց նրանց։
Ջրանցքի կողքին շինվում են աղյուսի-կղմինտրի գործարան, ելեկատոր, ջրաղաց, թղթի ֆաբրիկա ու պահածոյի (կոնսերվի) հսկայական գործարան, վորը տարեկան բաց է թողնելու 23 միլիոն տոնի պահածո։

Այս բոլորը կատարվեց կենդանի մարդկանց—չենների, ինչպես նաև, ու ուսանողների ձեռքով...

Այս բոլորը կատարվեց բոլշևիկների ձեռքով, բանվորների ձեռքով, վորոնց ղեկավարը Լենինյան կոմունիստական կուսակցությունն է, ընկ. Ստալինի գլխավորությամբ։

Ցարական ինժեներ Պետերսոնը չարաչար սխալվեց,

ՍՈՑԻԱԼԻԶՄԻ ՈՒՂԻՆ—ՃԻՇՏ ՈՒՂԻ ՅԵ

Այլսան-Չուրտի ջրանցքը, վոր անցնում է հովտի միջով, նոր կյանք և ավետում Ինչուշեթիային, Չենիային, Հյուսիսային Ռսեթիային։

Յերեկվա անապատն այսօր անճանաչելի յե դարձել։ Այստեղ առկա է կիսառուցվի 20 հազար ձիու ու ժանոց ելեքտրոկայան։

Այլսան-Չուրտի հետ միաժամանակ նոր կյանքը մուտ գործեց նաև Այլսանի հովտը։ Ջրանցքի չորս կողմը ստեղծվում են խորհրդայիններ, ՄՏԿ-ներ, կոլտնտեսություններ։ Ինչպես նաև, չենները, ոսերը և բոլոր լեռների աշխատավորներն ապրում են։

—«Քանի գոյություն չունեն խորհրդային իշխանությունը, չկար նաև ջուրը։ Քանի չկար ջուրը, կյանք ել չկար։ Հաստատվեց խորհրդային իշխանությունը, հաստատվեցին բոլշևիկական մենք սկսեցինք սոցիալիզմ կառուցել։ Հիմա մենք ունենք ջուր, ունենք արգավանդ հող, գործարաններ և ելեկտրականություն։ Սոցիալիզմի ուղին—ճիշտ ուղի յե»։

ՀՅՈՒՍԻՍԻ ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒՄԸ

ԻՆՉՈՒ ՅԵՆ ՀԵՏԱԽՈՒԶՈՒՄ ՀՅՈՒՍԻՍԸ

Մեր յերկիրը գնդի ձև ունի։ Նա 24 ժամկա ընթացքում պտտվում է իր առանցքի և 12 ամսվա ընթացքում՝ արևի շուրջը։ Առանցքի յերկու ծայրերը կոչվում են բևեռներ։ Մեկ ծայրն ուղղված է դեպի հարավ և կոչվում է Հարավային բևեռը, իսկ մյուսը՝ Հյուսիսային։

Բ. Ամուրյան

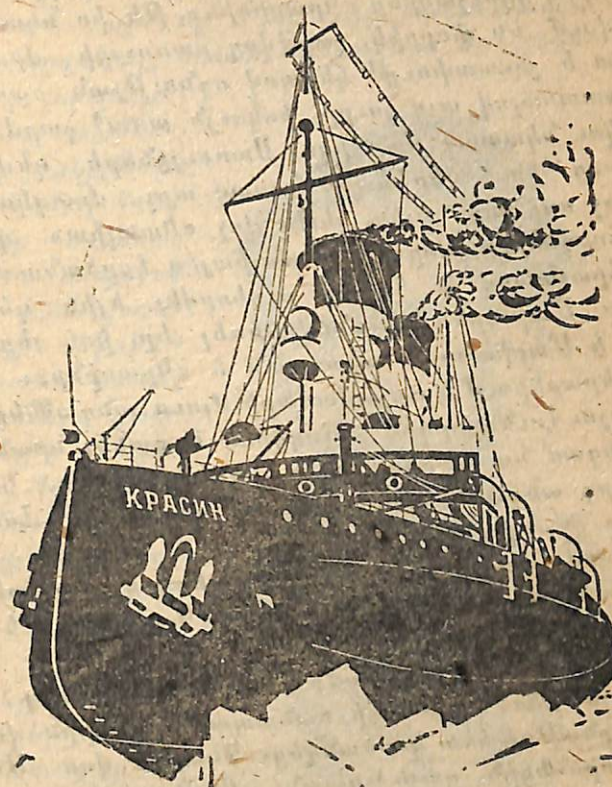
րին գտել է բեմերը՝ հետ է դառնում: Հետո ուղեվորվում է դեպի հարավային բեմերը և բաց է անում այն: 1926 թ. ամենահաջող թուիչը գործեց Ռ. Ամուրյանը «Նորվեգիա» ուղևորով (զերիժարով): Նա չափազանց մեծ նյութ տվեց գիտության:

«ԿՐԱՍՆ» ԶԱՂԹԱՆԱԿԸ

1928 թ. Իտալացի ինժեներ Նորելեն «Իտալիա» զերիժարով թռավ Հյուսիսային բեմեր: Մի քանի օրից հետո ամբողջ աշխարհում տարածվեց զերիժարի կործանման ահեղ լուրը:

Այդ սարսափելի լուրն առնելուն պես ամենքն սկսեցին խոսել և թերթերում գրել «Իտալիա» և արշավախմբի անդամների մասին: Բոլոր կուլտուրական յերկրներն ոգնություն հասնելու փորձեր արեցին: Սառույցների միջից ոգնության կոչը լսվելուն պես, խորհրդային կառավարությունն իսկույն և յեթ ոգնություն ուղարկեց դեպի աղետի վայրը: Սառցահատ «Կրասն» պրոֆ. Սամույլովիչի ղեկավարությամբ գնաց արևմտյան կողմից: Նավի վրա յեր հայտնի բեռային ուղաչու Բ. Գ. Չուխնովսկին: Իսկ արևելյան ուղղությամբ գնաց «Մա-

լիգին» սառցահատը: Վերջինս ղեկավարում էր պրոֆ. Վիգեն Սյո Նավի վրա յեր ուղաչու Բաբուշկինը: Սառցահատների առաջ մի խնդիր էր դրված՝ ինչքան կարելի յե խորը մտնել սառույցների մեջ, վորտեղից ուղաչունը՝ Բաբուշկինը և Չուխնովսկին պետք է իրենց սավառակներով թռչեյին և վորտեղին աղետյալներին:

Սառցահատ «Կրասն»

ՉՈՒՆՆՈՎՍԿԻՆ ԹԹՉՈՒՄ Ե

«Կրասն» սառույցների հետ կռվելով հեռացավ դեպի խոր հյուսիս: Բայց վոչ մի մարդ չգտավ: Այն ժամանակ Մոսկվայից ուղարկվում հրահանգ տվին՝ վորտեղներն սկսել ոգից: Ինքնաթիռի համար պետք էր հարթ հրապարակ, վորի վրայից նա կարողանար բարձրանալ: Սառույցի վրա այդպիսի մի տեղ գտան: Չուխնովսկին թռավ: Ողում մի քիչ պտտելուց

Սրանից մտ չորս հարյուր տարի առաջ Անգլիայի և Հոլլանդիայի առևտրական բուրժուազիան սկսեց մեծ հետաքրքրություն ցույց տալ դեպի հյուսիսի գանադան շրջանները:

Ինչն էր պատճառը:

Պատճառն այն էր, վոր այդ յերկրներում առևտուրն սկսել էր զարգանալ, ուստի անհրաժեշտ էր լայն շուկաներ ձեռք բերել, վորպեսզի ապրանք արտահանելն ուրիշ յերկրներու: Իսկ դրա համար հարկավոր էր ունենալ հարմար ու ապահով ծովային ճանապարհներ, Դեպի Աֆրիկա և Հնդկաստան ամենող ճանապարհները պատկանում էին Իսպանիային և Պորտուգալիային: Անա այս նըպատակով Անգլիան և Հոլլանդիան ուղարկում էն հատուկ զիտական արշավախումբ՝ Հյուսիսն ուսումնասիրելու և ծովային ճանապարհներ բաց անելու համար:

Պրոֆեսոր Շմիդտ

Անգլիական առաջին արշավախումբը հասնում է մինչև Մալիտակ ծովը: Նավը ջարդվում է, խմբի մեկ մասը վռնչանում է, իսկ մյուս մասը հասնում է մինչև Հյուսիսային Դրենում է, իսկ մյուս մասը հասնում է մինչև ճանապարհ վինայի գետաբերանը: Այսպիսով բաց են անում ճանապարհ դեպի Մոսկվա (այն ժամանակ Մոսկովյան պետություն), Հոլլանդիայի արշավախումբը Բարենցի գլխավորությամբ բաց է անում Բարենցի ծովը, վորի անունով այժմ էլ կոչվում է այդ ծովը:

հետո մեխանիկ Շերադինը ներքևում, սառույցի վրա նկատեց յերկու մարդ և մի ել ինչ վոր անշարժ կերպարանք: Բայց վորովհետև ողն սկսում էր մառախլապատել, ուստի Չուխնովսկին շտապեց վերադառնալ դեպի «Կրասին»։ Ողբից նա ռադիոյով իմաց տվեց «Կրասինին» նկատած մարդկանց մասին և նրանց տեղը: Մշուշի պատճառով ինքը չկարողացավ գտնել «Կրասինի» տեղը և իջավ Նոր-Սուլանդ կղզու ափին: Բայց նա նորից և նորից զգուշացրեց «Կրասինին», թե իր նկատած մարդիկ գտնվում են վորքրիկ, շարժվող սառույցի վրա, ուստի անհրաժեշտ է շուտափուլթ կերպով ոգնության հասնել: «Կրասինը» ստանալով այդ լուրը, իսկույն առաջ շարժվեց դեպի Չուխնովսկու նկատած մարդիկ: Սառույցների դեմ յերկար պայքարելուց հետո, վերջապես հասավ այդ մարդկանց: Այդ մարդիկ վոչ այլ վոր էյին, իեթե վոչ «Իտալիա» զինվածաբլի ճանապարհորդներից, վորոնք «Իտալիայի» կործանումից հետո Նորելեյի հրամանով 3 հոգով ուղևորվել էյին դեպի ցամաք: Մեկը, Մարմարեն անունով մեռել էր, իսկ յերկուսին — Յապպիին և Մարիանոյին ազատում է «Կրասինը»:

Ինչ վերաբերում է արշավախմբի մյուս անդամներին Շվեդիայի ողաշու Լուսդորգին հաջողվում է գտնել նրանց տեղը: Առաջին անգամ նա կարողացել է տանել միայն Նորելեյին, իսկ յերկրորդ անգամ՝ ցած իջնելու ժամանակ Լուսդորգի սավառնակը վնասվում է:

Այսպիսով Լուսդորգին իրեն ել պետք էր ազատել: Չուխնովսկին սրանց ել նկատեց, լուր տվեց «Կրասինին» և վերջինս դրանց ել ազատեց:

Ամուսնուհներ, վոր «Լատամ» սավառնակով թռել էր կործանված «Իտալիա» ողանավի ճանապարհորդներին վորոնելու՝ ինքն ել ինքնաթիռի հետ կործանվեց: Չնայած վոր Ամուսնուհներին շատ վորոնեցին, բայց չգտան: «Բեվեռային գայլը» բեվեռումն ել սեռավ:

ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԿՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Ո՞վ էր Ամուսնուհներ:
2. Ո՞վ էր Նանսենը և ինչին էր ձգտում նա:
3. Նորելեյի արշավախումբը ինչ նպատակով թռավ դեպի հյուսիս:
4. Ո՞վքեր ազատեցին կործանված «Իտալիայի» ճանապարհորդներին:
5. Պարզեք Չուխնովսկու դերը այդ գործում:

Մինչև վերջին ժամանակները կարծում էին, Վոր Հյուսիսային Բեվեռային ծովով ծաղաղ ովկիանոս անցնելն անհրաժեշտ է 1932 թ. Խորհրդային կառավարությունը կազմակերպեց, պրոֆ Շմիդտի գլխավորությամբ Միբրյակով շոգենավով սի մեծ գիտական արշավախումբ: Այդ արշավախումբի նպատակն էր՝ «վերջնականապես լուծել Յեվրոպայի ափերից Հյուսիսային բեվեռային ծովով Բերինգյան նեղուցով դեպի Խաղաղ ովկիանոս նավարկելու խնդիրը»: Արշավը շատ հաջող անցավ: Մասնակցողները նույն թվի դեկտեմբերի 6-ին վերադարձան Մոսկվա: Պրոֆ. Շմիդտի արշավը վերջնականապես ապացուցեց, Վոր Հյուսիս. Մառուցյալ ովկիանոսով կարելի չէ անցնել Խաղաղ ովկիանոս: Այս գյուտը հսկայական նշանակություն ունի Խորհրդային Միության և ընդհանրապես Յեվրոպայի տնտեսության համար: Մի քանի անգամ կրճատվում է այն ճանապարհը, վորով մինչև հիմա այս յերկրները կապվում էին Ամերիկայի, Ճապոնիայի և Չինաստանի հետ:

ՀԱՐՑԵՐ ՅԵՎ. ԱՌԱՋԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Խորհրդային Միության քարտեզի վրա գտե՞ք Բարենցի ծովը:
2. Ինչո՞ւ Անգլիան և Հոլլանդիան փնտռում էին ծովային ճանապարհներ:
3. Ո՞վ բացեց այն ճանապարհը, վորը Բեվեռային Մառուցյալ ովկիանոսով տանում է դեպի Խաղաղ ովկիանոսը:
4. Ի՞նչ նշանակություն ունի այդ նոր ճանապարհը:

«ՓՈՔՐԻԿ» ՎՆԱՍԱՐԱՐՆԵՐ

Այս տարի Հյուսիսային Կովկասի ռայոններում տարածված են դաշտային մկները, վորոնց հսկայական քանակությունը այս տարի բացառիկ յերևույթ է: Մեկ հեկտարին միջին հաշվով հասնում է 20—25 հազար մուկ. մկներով վարակված ռայոնների թիվը մոտ 50 է:

Թեպետ պոնտական մկները (սուսլիկ) վշտապես տարածվող կրծող վնասատուներ են, բայց և այնպես մանրակրկիտ հաշիվները ցույց են տալիս, Վոր նրանք այս տարվա մկների չափ վնասարարություն չեն անում:

ԻՆՉ ՎՆԱՍՆԵՐ ԵՆ ՏԱՆԻՍ

Դաշտային մկները հացահատիկներն են ուտում: Նրանք ցանած սերմերը անմիջապես հավաքում են իրենց ընկերում: Յերը դաշտը կանաչում է՝ մկները սկսում են վոչնչացնել ծիլերը և շատ անգամ մերկացնում են ամբողջ արտը:

Նրանք շատ են սիրում հասկերն ուտել հասկավորման շրջանում: Նրանք հասկը կոտրում են ու հավաքում իրենց ընկերի շուրջը: Հունձքի ժամանակ նրանք խմբերով բնակություն են հաստատում դեղերի տակ: Աշնանացանի ծլելուց հետո, նրանք սկսում են փչացնել նրա մատաղ ծիլերը: Վնասարարությունը ձմեռն էլ է շարունակվում: Մկները ճանապարհորդությունը ձմեռն էլ է շարունակվում: Մկները ճանապարհ են բաց անում ձյան տակ և փչացնում են կանաչ աշնանացանը:

Մկները չեն բավարարվում դաշտերին վնասելով. նրանք լեցվում են ամբարները, սեր տները, մառանները և մեծ վնասներ են տալիս:

Մի դաշտային սովորական մկան համար որական անհրաժեշտ է 4—8 գրամ հացահատիկ կամ 20 գրամ կանաչեղեն: Մի տարվա մեջ նա ուտում է $1\frac{1}{2}$ —3 կիլոգրամ հացահատիկ:

ՄԿՆԵՐԻ ԿՅՍՆՔՆ ՈՒ ԿԵՆՑԱՂԸ

Դաշտային սովորական մուկն ապրում է և հերկած և չհերկած հողամասերում: Նա իր համար 35—40 սանտիմետր հերկած հողամասերում: Նա իր համար 35—40 սանտիմետր խորությունը բույն է պատրաստում: Ուտելիքի մեծ մասը խորությունը բույն է իր բնի շուրջը: Խոնավ և ցուրտ յեղանակներում, հավաքում է իր բնի շուրջը: Ձմեռվա վատ ու ցուրտ յեղանակներն նա նստում է բնի մեջ: Ձմեռվա վատ ու ցուրտ յեղանակներին դաշտային մկներից շատ են վոչնչանում:

Մկները տարվա մեջ 2—3 անգամ ծնում են և ամեն անգամ բերում 6—8 ձագ: Մի մուկը տարեկան ունենում է 20—24 ձագ: Լավ պայմաններում առանձին ձագուկներն էլ մեծանալով բերում են 6—8 ձագ: Ուրեմն նրանք շատ արագ բազմանում են ու տարածվում: Առանձնապես բազմանում են աշնանը:

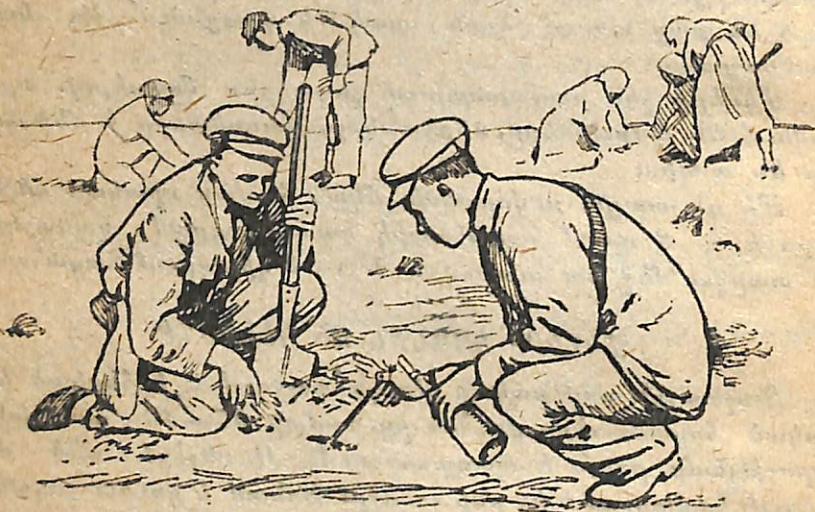
ՊԱՅԳԱՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ

Մկների բազմացումը կանխող ամենազվազվոր միջոցներից մեկը հողի մաքուր և համատարած մշակումն է: Անհրաժեշտ է վերացնել ավելորդ սահմանները, հողաշերտերը: Պետք է վերացնել նաև հավաքած ծղոտները, վորոնց մեջ շատ և

հարմար եւ բնոր շինելը: Զպետք եւ վարձաւ ու վոջնչացնել
մարդկանց բարեկամ գիշարիչ կենդանիներն ու թռչունները:
Թռչուններից պետք եւ մատնանշել բուն, ուրուրը, բազեն, ար-
ծիվը, ցիւր: Մկնեւորին վոջնչացնում են սրնչակը, խլուրդը:

Յերկրային Գործադիր կոմիտեն «մկնների չեմ պայքարելու միջոցների» մասին արած վորոշման մեջ կարողանապես արգելու՞մ ե վերոհիշյալ թռչունների վորսալը:

Լինում են այնպիսի տարիներ, իբրե վերոհիշյալ միջոցները չեն ողնում: Այդպես ե և այս տարի: Այս դեպքում պետք ե դիմել քիմիական, մեխանիկական և բակտերիոլոգիական միջոցներին:

ԲՅԵՐԻ ԹՈՒՆԱՎՈՐՈՒՄԸ

Քրիստիանացի պաշտարի ամենալավ ժամանակները համար-
վում են վաղ գարունը և աշնան սկիզբը: Գարնանը, յերբ դեռ
կանաչ արոտները չեն ծածկել դաշտային մկների բները, պետք
է ուժեղ պայքար սկսել նրանց դեմ: Աշնանը, լերբ հացահա-
տիկները հավաքված և աշնանացանը դեռ արած չէ, պետք է
ուժեղ պայքար սկսել մկների դեմ: Թունավոր նյութերից
գլխավորապես վերցնում են քլորպիլիդին և մկնդեղաթթվու-
տային նատրոն. սրանք թույն են նաև մարդու համար և պետք
է շատ զգուշ վարվել նրանց գործածության դեպքում: 1000
բույն թունավորելու համար պետք է 500 գրամ հաց, 20 գրամ
մկնդեղ և 20 գր. շաքար, մեղր կամ դոշար: Թույնը հետևյալ
կերպ են պատրաստում. մի մաս (բաժակ) մկնդեղը լուծում են

30 մասս (բաժակ) ջրի մեջ, դրա վրա ավելացնում են 1 մասս
շաքար կամ մեղր և լավ խառնում են։ Լուծույթը լեցնում են
մի մեծ անոթի մեջ, հետո ցանցի մեջ հացի պատառներ լցրած՝
խորասուզում են լուծույթի մեջ։ Պարզ որերին պեսք ե գուլըս
դալ և այդ հացի պատառները դնել բների մեջ։ Այդ միջոցը
թանգ չի և մեծ արդյունք է տալիս։ Հացի փոխարեն կարե-
ւ յե վերցնել զանազան տեսակի հատիկներ (յեզիպտացորեն,
զարի և այլն)։ Շինություններում այդ թույնը դնում են արկ-
ղի մեջ և անցքեր են անում, փորտեղ մկները մտնում են,
ուտում ու սատկում և դուրս չեն գալիս։ Այս ձևը տնային
կենդանիներին ու մարդկանց չի վնասում։

Մեխանիկական պայմարի միջոցներից առաջինն է խոր առունների պատրաստումը: Մկները դրանց մեջ լեցվելուց հետո՝ անմիջապես պետք է այրելու նյութի հետ միասին այրել նրանց:

Այրերը նրանց՝
Աշխարհը մկները տեղափոխվում են զանազան ծղոտների
կույտերի տակ։ Այս հանգամանքը ոգտագործում ենք։ 1—2
հեկտարի մեջ 1 կամ ավելի կույտեր ենք պատրաստում և
10—15 որ անցնելուց հետո այրում ենք այն։ Այրվում են նաև
մկները։

մկները։ Բաղկերիությունը միջոց։ Այս ձևի եյությունը կայա-
նում է նրանում։ Վոր հացը կամ հատիկը վարակում ենք մըկ-
ների վարակիչ հիվանդություն տարածող բացիլներով (բակ-
տերիաներով) և տալիս նրանց։ Նրանք ամբողջապես հիվան-
դանում են ու սատկում։ Այդ վարակիչ հեղուկը պատրաս-
տում են հատուկ աշխատանոցներում—բակտերիություն-
լաբորատորիաներում։ Այդ հեղուկով խմոր ենք պատրաստում,
մի շիշ հեղուկ և 1,25 կիլոգրամ ալյուրի շաղախով։ Այս խմո-
րից 1 խորանարդ սանտիմետր զնում ենք ամեն մի բնի-
մեջ։ Մուկը ուտելով այդ գնդիկը, վարակվում է և հիվանդու-
թյունը մյուսների մեջ է տարածում։ Յերկու շաբաթ մկներին
չպետք է հավաքել, վորովհետև նրանք այդ հիվանդությունը
(տիֆ) տարածմանը նպաստում են։

(տիֆ) տարածմանը նպաստում են:
Ահավասիկ այն հիմնական միջոցները, վորոնք պետք է
գործադրվեն մկներին դեմ: Փոքրիկ մկները մեծ վնասարա-
րություն են առում:

Պետք է կռիւն ժկների դեմ:
Դաշտալին ժկների դեմ պայքարելու գործում մեծ մաս-
նակցութիւն պետք է գույց տան հասարակական կազմակեր-
պութիւնները և դպրոցներն ու աշակերտները:

49

1. Հաշվեցեք մկներ ձեր կոլտնտեսութիւն հասցրած փաստերը:
2. Մաքրեցեք դպրոցական հողամասը, դպրոցական շէնքը մկներէից:
3. Տանը կովեցեք մկներ զեմ և վոչնչացրեք նրանց:

ՓՈՐՁԵՐ ՅԵՎ ԽԱՂԵՐ

ԻՆՉՊԵՍ ԶՈՒՆ ՄՏՅԵՆԷԼ ՇՇԻ ՄԵՁ, ԱՌԱՆՑ ԶՈՒՆ ԿԱՄ
ՇԻՇԸ ԿՈՏՐԵԼՈՒ

Պարապ շէ մեջ գցեք սպիրտով թրջված բամբակի կամ թղթի կտոր և վառեցեք նրան շէ մեջ: Մի քանի վարկյանից հետո շէ բերանը ծածկեցեք պինդ լեփած և կճեպած ձուլով: Զուռ կսկսի աստիճանաբար մտնել շէ մեջ և վերջապես մեծ աղմուկով կնկնի շէ հատակին՝ զարմանք պատճառելով հանդիսականներին:

Բացատրություն: Ինչպես գիտենք, ողբ մյուս մարմինների նման նույնպես կշիռ ունի և իր ծանրությամբ ճնշում է բոլոր մարմինների վրա (ամեն մի քառակուսի սանտիմետրի վրա մոտավորապես մեկ կիլոգրամ ուժով): Շէ մեջ գտնված ողբ տաքանալուց լայնանում է և մասամբ դուրս գալիս շէ- շից: Յերբ դուք շէ բերանը ծածկում եք ձուլով, այն ժամանակ շէ մեջ վառվող բամբակը կամ թուղթը հանգչում է (ինչու) և շէ մեջ գտնվող ողբ սկսում է սառչել և դրա հետ միասին բավականին ուժեղ կերպով սեղմվել ու ավելի քիչ տեղ բռնել՝ քան տաքացած ժամանակ: Դրաի ողբ շարունակ ուժեղ կերպով ճնշում է ձվի վրա և ձուռն մտնում է շէ մեջ: Զվի հետեվից մտնում է ներս դրաի ողբ մի մասը, վորով և բացատրվում է այն աղմուկը, վորն առաջանում է՝ ձուռն շէ մեջ ընկնելիս:

ԻՆՉՊԵՍ ԿՈՏՐԵԼ ՅԵՐԿՈՒ ԲԱԺԱԿՆԵՐԻ ՎՐԱ ՀԵՆՎԱՄ ՓԱՅՏԸ
ԱՌԱՆՑ ԲԱԺԱԿՆԵՐԸ ՎԵՍՏԵԼՈՒ

Վերցրեք մի փայտ, ծայրերին ամրացրեք մի մի գնդասեղ: Յերկու աթոռների վրա, վորոնք իրարից մոտ մեկ ու կես մետր հեռավորության վրա յեն գտնվում, դրեք գինու մի բաժակ: Բաժակների վրա դրեք փայտի ծայրերը, այնպես վոր հենվեն գնդասեղներին: Այժմ վերցրեք մի ուրիշ հաստ և ավե-

լի ամուր փայտ և նրանով ուժեղ թափով խփեցեք բաժակ- ների վրա հենված փայտին՝ մեջտեղից: Փայտը կոտրվում է, իսկ բաժակները մնում են բոլորովին անվնաս:

Այս անհավատալի յերեվոյթը բացատրվում է ինքնից: Երբ վոր մի ուժեղ փայտ աշխատում է պահպանել իր հանգիստ կամ ուղ- նը, վոր նա աշխատում է պահպանել իր հանգիստ կամ ուղ- դագիծ ու հավասարաչափ շարժումը, մինչև վոր մի ուրիշ ուժ նրան չի հանում իր այդ դուրթյունից: Ուժեղ հարվածից փայտը այնքան շուտ է կոտրվում, վոր հարվածից առաջացած շարժումը այդ կարճ ժամանակամիջոցում չի կարողանում հաղորդվել փայտի ծայրերին, հետեվապես և բաժակներին: Նույն ինքնիցի ուժեղով է բացատրվում, վոր հրացանի գըն- դակը մի փոքրիկ կտր ծակ է բաց անում լուսամուտի ապա- կու վրա՝ առանց նրան ճաքեցնելու:

ԼՈՒՑԿԻՆԵՐՈՎ ԽԱՂԵՐ

Վարսիկը և Վանիկը սեղանի մոտ նստած լուցկիներով խաղ ելին անում:

— Կարող ես, Վանիկ, — ասաց Վարսիկը, մեկ լուցկու միջոցով առանց կոտրելու և առանց ճեղքելու յեռանկյունի կազմել: Վանիկը մի քիչ մտածեց և կազմեց:

— Իսկ դու, Վարսիկ, կարող ես յերկու լուցկու միջոցով, նույնպես առանց կոտրելու և առանց ճեղքելու քառակուսի կազ- մել: Վարսիկը խիտին հասկացավ բանի ելությունը և կազմեց:

— Այժմ, Վանիկ, ասաց Վարսիկը, կարող ես լուցկիների մի- շոցով ապացուցել, վոր յեթե ութից հինգը հանենք, վոչինչ չի մնա: Վանիկը բավական յերկար մտածեց, բայց հանկարծ պա- տին կախ արած ժամացույցին նայեց և իսկույն կարողացավ խնդրը վորոշել:

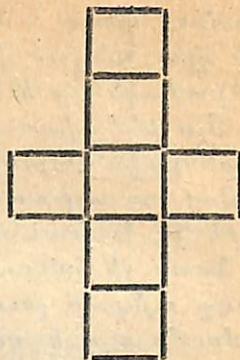
Վանիկը և Վարսիկը բավական յերկար ժամանակ հետա- քերթությամբ զբաղվում ելին լուցկիներով, փոխադարձաբար իրար խնդիրներ առաջարկում և լուծում: Այդ խնդիրները հե- տեվյալներն են, վորոնք առաջարկում եմ ձեզ յեվ լուծել, ձեր պարապ ժամանակը հետաքրքիր անցկացնելու համար:

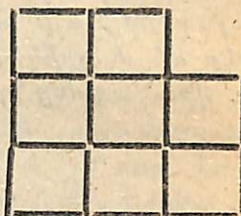
1. 16 լուցկիներից կազմ- ված է 4 քառակուսի:

Նույն 16 լուցկիներով ինչպես շինել 5 այդպիսի քա- ռակուսիներ:

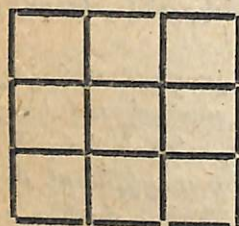
2. 22 լուցկիներից խաչաձև շարված 7 քառակուսիներից վերցրեք 6 լուցկի, վորպեսզի մնա 4 այդպիսի քառակուսիներ:

3. Ունենք 22 լուցկիներից ստացված 8 քառակուսիներ հետևյալ ձևով շարված.—

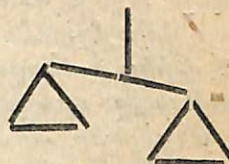
ա) Յերկու լուցկի տեղափոխեցեք այնպես, վոր ստացվի 7 հավասար քառակուսիներ. բ) Ստացված ձևից վերցրեք յերկու լուցկի, վորպեսզի ստացվի 5 քառակուսի:

4. 24 լուցկիներից կազմված ե 9 քառակուսի. վերցրեք 8 լուցկի, վորպեսզի ստացվի յերկու անհավասար քառակուսիներ:

5. 9 լուցկիներից շարված ե կշեռք՝ հետևյալ ձևով.—

5 լուցկի տեղափոխեցեք այնպես, վոր կշեռքը հավասարակշռության մեջ լինի:

ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՑԵՎ ՀԱՆՆԵԼՈՒԿՆԵՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐԸ

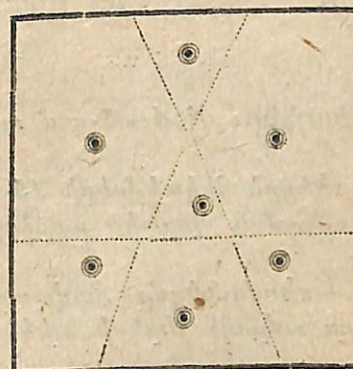
1. Գրատախտակի վրա բազմապատկել եյին 644112՝ 79534-ով

$$\begin{array}{r} 644112 \\ \times 79534 \\ \hline 2576448 \\ 1932336 \\ 3220560 \\ 5767008 \\ 4508784 \\ \hline 51228803808 \end{array}$$

2. Տրված եր— $4:2+3=5$

կատարել եր— $4:2-3=5$ և ստացել եր ճիշտ պատասխան

3. Ուղղանկյուն հողամասը ուղիղ գծերով հետևալ ձևով բաժանեց 7 մասերի և ստացավ ամեն մի մասում մի տանձենի:

4. Սուրիկի քառակուսի ձև ունեցող պարտեզի ամեն մի կողմը 4 մետր եր. $4+4+4+4=4 \times 4$

Ռուբիկի ուղղանկյունի պարտեզի յերկարությունը 6 մետր եր, իսկ լայնությունը 3 մետր. $6+6+3+3=6 \times 3$

5. Ինչ միանիշ թիվ ել վոր բազմապատկեք 9-ով և ստացած արտադրյալը նորից բազմապատկեք 12345679 ութանիշ թվով, արտադրյալում կստանաք 9 հատ մի միայն ձեր վերջրած թվանշանից: Առաջարկողը ի հարկե չի իմանում ի երբեք թիվ եր 7-ուք սիրում, բայց նա առաջուց գիտե, վոր առաջարկված գործողությունները կատարելուց հետո, ստացվի

լու յե այդ թվանշաններից 9 հատ: Գործողությունը կատարողը յերբ ճիշտ վոր ստանում է իր սիրած թվանշաններից, կարծում է թե առաջարկողն էլ իմանում է և զարմանում է թե ինչպես իմացավ:

6. Դուք ամրացրած իր յերկու ողակ, մեկը դռան վրա, մյուսը շեմքի վրա, ինչպես սովորաբար լինում է: Առաջին կողպեքով կողպում եյին՝ միայն առաջին ողակից անցկացրած, յերկրորդ կողպեքով կողպում եյին՝ միայն յերկրորդ ողակից անցկացրած, իսկ յերրորդ կողպեքով կողպում եյին՝ յերկու կողպեքներից անցկացրած: Այդպեսով յերեք կողպեքով դուռը կողպվում եր և մեկ բանալիով դուռը բացվում:

7. Տնից դուրս գալուց առաջ աչքի չափով լարեց ժամացույցը և գնաց բարեկամի մոտ, իմացավ ճիշտ ժամանակը և նույն արագութեամբ տուն յեկավ: Տուն գալով իր ժամացույցով հաշվեց գնալ գալու ժամանակամիջոցը և կիսելով այն, իմացավ՝ վորքան ժամանակ է անցել միայն բարեկամի տնից իր տունը հասնելու համար: Այդպիսով բարեկամից իմացած ճիշտ ժամանակի վրա ավելացնելով բարեկամի տնից իր տունը գալու համար գործադրած ժամանակը, կարողացավ ճիշտ լարել իր ժամացույցը:

* * *

«Ուսման հավածայինի» № 4—5-ում տպված ռեբուսների պատասխանները:

Ռեբուս № 7—«Կեցցե հոկտեմբերի 15-ամյակը»:

Ռեբուս № 8—«Ուսման վորակի բարձրացման համար լինե՞ք հարվածային»:

Ռեբուս № 9—«Կոմունիզմը հավասար է խորհրդային իշխանություն, պլյուս ամբողջ յերկրի ելեկտրիֆիկացիան»:

ԸՆԿԵՐ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Հյուսիսային Կովկասի հայկական 1-ին աստիճանի դպրոցների III, IV, V խմբերի համար «Ուսման Հարվածային» ժուրնալ-դասագրքի հրատարակութունն արդեն բացահայտ անհրաժեշտություն է դարձնում:

«Ուսման Հարվածայինի» հրատարակման 1932 թվի մի տարվա փորձը այդ է պայացուցում:

Յեկնելով Կենտկոմի 1931 թվի սեպտեմբերի 5-ի և 1932 թվի դեկտեմբերի 25-ի վորոշումներից և հաշվի առնելով, վոր 1-ին աստիճանի

դպրոցները դասագրքերով ապահովված չեն, Հյուսիսային Կովկասի հայկական դպրոցների աշակերտությունը զուրկ է խՄՀՄ-ի և մեր յերկրամասի սոցիալիստական կառուցումն արտացոլող և կոմունիստական դաստիարակությանը նպաստող հայերեն մանկական ժուրնալից, Հյուսիսային Կովկասի Յերկրլուսբաժինը և «Հյուսիսային Կովկաս» հրատարակչության հայկական սեկցիան անհրաժեշտ համարեցին շարունակել նրա հրատարակումը:

Ինչ խոսք, վոր «Ուսման Հարվածայինը» իր թերություններն ունեցել:

Այդ թերություններից գլխավորները յեղել են:

ա) Մի շարք դեպքերում մտքի գաղափարական վոչ ճշգրիտ ձևավերպումներ:

բ) Տված ուսումնական նյութի զգալի բարդությունը և հաճախ իսկ չորությունը:

գ) Լեզվի բարդությունը մասամբ գեղարվեստականությունից ու աշխուժությունից զուրկ լինելը:

դ) Հրատարակչական գովարությունների հետ կապած՝ ժամանակին լույս չտեսնելը, մի շարք տպագրական սխալները, վորոնք պոլիգրաֆիկ բաղալի լարված լինելու հետևանքն են յեղել:

Մակայն այս թերությունների մեծ մասից լրովին ազատվել հրապարակող է միայն այն դեպքում, յերբ տեղերից ուսուցիչներն արձանագրեն, աշխատակցին ժուրնալ-դասագրքին, թերությունները մատուցեն և ցույց տան նրա ոգտագործման ընթացքում հանդիպած գովարությունները:

Ցանկալի յե, վոր ուսուցիչները գրեն իրենց խմբի, դպրոցի աշակերտական կյանքից, դպրոցական նվաճումներից ու թերություններից, տան Հյուսիսային Կովկասի սոց. շինարարության տեղական կյանքի նկարագրություններ, պատկերներ, պատմվածքներ և այլն*): «Ուսման Հարվածայինը» նպատակ է դնում ոժանդակել աշակերտների մտահորիզոնի լայնացմանը, ոգնել աշակերտների Մարքս-լենինյան գործին և նպաստել դասի ընթացքում ստացած գիտելիքների և ունակությունների լայնացմանն ու ամրապնդմանը:

Առանց ժուրնալ-դասագրքի ոգտագործման փորձերն իմանալու և նրանց ամփոփումը կատարելու—վորպիսի աշխատանք կարելի յե կատարել միայն տեղերի ուսուցիչներին ոժանդակութեամբ, —վերոհիշյալ նըպատակադրումներն իրականացնել և յեղած թերությունները վերացնել անհնար կլինի:

Ունենալով ժուրնալ-դասագրքի նախորդ № №-ի լրիվ կոմպլեկտը, պարբերաբար և ժամանակին ստանալով հերթական № №-ը*), սխառեմատիկ դարձնելով նրա ոգտագործումը, տեղական մեթոդական բժիշկներում քննության առնելով ժուրնալ-դասագրքի նյութերը և յեղրակացությունները խմբագրության ուղարկելու, դուք խմբագրությանն ոգնած կլինեք և ձեր իսկ աշխատանքը հեշտացրած կլինեք:

ԽՍՀՄ ԿԵՆՏՐԱԼ ԿՈՄԻՏԵ

*) Ընդունված հավածները, պատմվածքներն ու թղթակցությունները վարձարվում են դպրություն ունեցող նորմաներով:

*) Կապվեցե՞ք КНИГОЦЕНТР-ի տեղական բաժանմունքների հետ և նախապես պատվեր տալով՝ ապահովեցե՞ք ժ-դասագրքի նորմալ ստացումը:

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒՅՑՈՒՆ

Հարվածային աշակերտներ—Խմբագրություն	2
Հենին—բանաստ. Ո. Վարդյան	3
Մեր առաջնորդի հիշատակին—Յե. Բարսեղյան	4
Առանց Հենինի—լենինիզմով—բանաստ. Խ. Դուրաթի	8
Կ. Հիբենեխտև Ռ. Հյուսեմբուրգ—Փուխան	9
Հունվարի 9-ը—Ո. Վարդյան	10
Ազգալիզմի հաղթանակները—Մ. Փիրումյան	12
Զորագետ—Բիմոկ	19
Միկոյան գործարանը—Կիմա	20
Դպրոցականները մերկացրին գողերին և յենիավաճակներին	22
Մոսկովյան կապիտալիստների տոնն է—Յե. Զաքարյան	24
Պայքար ուսման բարձր վերակի համար—Մ. Դալյան	29
Մեր հարվածայինները—Մանկավարժ	31
Ալեան—Զուրա քարզմ.—Հ. Բողդանյան	33
Հյուսիսի հետախուզումը—Խ. Պապույան	39
«Փոքրիկ հրապարակներ»—Մ. Խաչիկյան	47
Փորձեր ու խաղեր—Ս. Սյգիմյան	50
Ընկեր ուսուցիչներ—Խմբագրություն	54

Ростов на Дону, Буденовский проспект № 30
Издательство «СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ»
Армянская секция
«Ուսման Հարվածային»-ի խմբագրության

Խմբագրական կոլեգիա
ի տեղի պատասխ. խմբագիր Մ. Փիրումյան

2965

Ау-10
35-уч

За отв. редактора
М. Пирумян
Техн. редактор
Г. М. Марьян

Сдано в наб. 3/XII 1932 г.
Сдано в печ. 29/I 1933 г.
Объем 3 1/2 печ. листа
Тираж 3000 экз.

«Ազգային գրադարան»

NL0243422

6911-3

9260

ЖУРНАЛ - УЧЕБНИК

для III и IV группы
армянских школ I ст.

ԳԻՆԸ 60 ԿՈՊ.
Цена 60 коп.

Арм.
3-5150 1/2

ИЗД-ВО „СЕВЕРНЫЙ КАВКАЗ“

ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՌՈՍՏՈՎ-ԴՈՆ, ՄՈՍԿՈՎԱՍԿԱՅԱ ՓՈՂ. 53

ԳՐԱԿԵՆՏՐՈՆ (ԿՆԻԳՈՑԵՆՏՐ)